

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

TEZĂ DE DOCTORAT

DOMENIUL FILOLOGIE

REZUMAT

ASPECTE ETNOFOLCLORICE ALE HUȚULILOR DIN BUCOVINA

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC,

Prof. Univ. Dr. Claudia Costin

DOCTORAND,

Constantin-Andrei Pătrăucean

Suceava, 2025

ASPECTE ETNOFOLCLORICE ALE HUȚULILOR DIN BUCOVINA

REZUMAT

CUPRINSUL REZUMATULUI

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT	4
ARGUMENT	9
• Huțulii, astăzi – punct de pornire al unei cercetări etnografice.....	9
• Importanța temei și originalitatea demersului	9
• <i>De ce despre huțuli?</i> Motivația și scopul cercetării	10
• Considerente metodologice	10
Capitolul I. <i>Context identitar</i>	13
Capitolul al II-lea. <i>Cine sunt huțulii?</i>	16
Capitolul al III-lea. <i>Rituri de trecere</i>	18
Capitolul al IV-lea. <i>Ciclul obiceiurilor calendaristice la huțuli</i>	20
Capitolul al V-lea. <i>Literatura folclorică specifică huțulilor din Bucovina</i>	25
Capitolul al VI-lea. <i>Practici tradiționale și expresii ale artei populare huțule</i>	26
CONCLUZIILE CERCETĂRII.....	31
BIBLIOGRAFIE.....	35

CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

ARGUMENT

- Huțulii, astăzi – punct de pornire al unei cercetări etnografice
- Importanța temei și originalitatea demersului
- *De ce despre huțuli?* Motivația și scopul cercetării
- Considerente metodologice

CAPITOLUL I

CONTEXT IDENTITAR

- 1.1. Coabitarea multiculturală a grupurilor etnice din Bucovina și dinamismul folcloric
- 1.2. Coordonate etno-culturale preliminare asupra teritoriului cercetat
- 1.3. Identitate și alteritate în cadrul culturii populare bucovinene
 - 1.3.1. Stereotipismul folcloric ca deconstrucție a alterității etnice
 - 1.3.2. Stereotipuri folclorice huțule
 - Stereotipul izolării
 - Stereotipul primordialității
 - Stereotipul vitejiei și al violenței
 - Stereotipul magiei și al superstițiilor
 - Stereotipul sărăciei și lipsei de educație

CAPITOLUL al II-lea

CINE SUNT HUȚULII?

- 2.1. Incursiune istorică; contradicții asupra originii huțulilor
 - Originea ruteană a huțulilor. Teorii și perspective
 - Influențe ucrainene în identitatea huțulilor
 - Ipoteza etimologică legată de cuvântul românesc „hoț”
 - Huțulii și Pocuția: relații între origine și topografie
 - Rădăcinile dacice și românești ale huțulilor
 - Rădăcini nordice: originea norvegiană/ suedeză a huțulilor
 - Influențe turcice în denumirea huțulilor: cazul „Uții”
 - Origine ulică (uglică) a huțulilor?!
 - Origine scitică
 - Origine vandalică
- 2.2. Context demografic și menționări documentare ale huțulilor

2.3. Elemente de geografie etnografică a huțurilor din Bucovina

2.4. Graiul huțului

CAPITOLUL al III-lea

RITURI DE TRECERE

3.1. Mitologia huțului. Legătura sacră om-natură-cosmos

3.2. Caracterul ritualic al nașterii

3.2.1. Obiceiuri prenatale și de anticipație

3.2.2. Practici postnatale: băile ritualice

3.2.3. Perioada de lăuzie. Integrarea mamei și a copilului în comunitate. Rodinul. Botezul. Îmbășierirea

3.3. Obiceiuri de nuntă. Momente ceremoniale

3.3.1. Practici prenuptiale: pețitul, logodna

3.3.2. Momentele nunții propriu-zise

3.3.3. Manifestări postnuptiale. Integrarea familiei în comunitate

3.4. Moartea - *regressus ad uterum*

3.4.2. Baia ritualică a mortului. Hainele noi. Pregătirile pentru înmormântare

3.4.3. Priveghiul. Existența ludicului ca sfidare a morții

3.4.4. Pomul vieții. Vămile. Ultimul rămas bun. Înhumarea

3.4.5. Reguli de pomenire a morților. Pomenirea de 40 de zile

3.5. Plecarea în armată

3.5.1. Practici înainte de plecare și la întoarcere

3.5.2. *Legiunea huțului*

3.6. Obiceiuri ale întemeierii

3.6.1. Întemeierea casei, a bisericii, a stânei

3.6.1.1. *Focul viu*

CAPITOLUL al IV-lea

CICLUL OBICEIURILOR CALENDARISTICE LA HUȚULI

4.1. Perspective generale privind sărbătoarea ca ritual

4.2. Calendarul iulian și sărbătorile „pe stil vechi”

4.3. Obiceiuri de primăvară

4.3.1. Dragobetele

4.3.2. Baba Dochia. Mărțișorul

4.3.3. Ziua Mucenicilor

4.3.4. Postul Paștelui și implicațiile acestuia în încondeiere. *Spolocanii*

4.3.5. Încondeierea ouălor-arta femeilor huțule

- 4.3.5.1. Tehnici ale încondeierii
- 4.3.5.2. Simboluri existente pe oul încondeiat și semnificația acestora
- 4.3.6. Floriile. Săptămâna Patimilor. Învierea. Coșul de Paște. Paștele Blajinilor
- 4.3.7. Sfântul Gheorghe și anul calendaristic păstoresc
- 4.4. Sărbătorile de vară
 - 4.4.1. Duminica Mare. Rusaliile. Ielele
 - 4.4.2. Sânzienele. Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava
 - 4.4.3. Obiceiul Paparudei sau puterea solomonarilor huțuli?
- 4.5. Obiceiuri de toamnă
 - 4.5.1. Finalul anului păstoresc. Sfântul Dumitru
 - 4.5.2. Începutul iernii: Sfântul Andrei. Strigoii. Practici magice
- 4.6. Obiceiuri de iarnă
 - 4.6.1. Sacrificarea porcului. Sfântul Ignatie
 - 4.6.2. Nașterea Domnului. Crăciunul
 - 4.6.2.1. Ajunul Crăciunului. Masa ritualică
 - 4.6.2.2. Colinda bisericească. Colindul copiilor
 - 4.6.3. Anul Nou. Sfântul Vasile. Găsirea ursitului. Teatrul popular. Plugușorul
 - 4.6.4. Boboteaza. Practici de eliminare a răului
 - 4.6.4.1. Ajunul Bobotezei. *Chiraleisa*
 - 4.6.4.2. Crucile de lemn de la intrări

CAPITOLUL al V-lea

LITERATURA FOLCLORICĂ SPECIFICĂ HUȚULILOR DIN BUCOVINA

- 5.1. Folclorul literar al huțulilor
- 5.2. Surse principale ale folclorului literar huțul
- 5.3. Forme reprezentative ale folclorului literar huțul
 - 5.3.1. Basmele și legendele
 - 5.3.1.1. Legende despre solomonari huțuli
 - 5.3.1.2. Dealul Trăsnetelor de la Argel. Sfântul Foca
 - 5.3.1.3. Legende despre săpatul fântânilor și construcția caselor
 - 5.3.2. Poveștile cu haiduci și tâlhari huțuli
 - 5.3.2.1. Haiducia ca formă de rezistență socială și simbol al libertății
 - 5.3.3. Texte satirice, strigături și bocete
 - 5.3.4. Balade și doine huțule
- 5.4. *Addenda*: imaginea huțulilor în literatura cultă

5.4.1. Mircea Streinul- *Lupul din Țara Huțulilor*

5.4.2. Mihail Sadoveanu- *Țara de dincolo de negură. Vânt dinspre Călimani*

5.4.3. Casian Balabașciuc-*Povestiri*

CAPITOLUL al VI-lea

6. PRACTICI TRADIȚIONALE ȘI EXPRESII ALE ARTEI POPULARE HUȚULE

6.1. Dansul și arta muzicală

6.1.1. *Huțulca din Brodina*-dansul și cântecul reprezentativ al huțulilor

6.1.2. Instrumente muzicale specifice și simbolistica lor

6.1.3. Alte cântece și jocuri populare huțule

6.2. Gastronomia tradițională a huțulilor

6.3. Plante psihotrope și importanța acestora în comunitate

6.4. Aspecte ale magicului în cultura huțulă

6.4.1. Descântece și practici magice. Vraji și blesteme

6.4.2. Mana laptelui

6.5. Portul popular și ornamentica tradițională

6.5.1. Portul bărbătesc, expresie a statutului social. Accesorii

6.5.2. Costumul popular femeiesc. Cromatica expresivă. Accesorii

6.6. Hramurile. Liturghia. Masa comunitară

6.7. Gospodăria huțulă

6.8. Claca. Strânsura/ jocul satului

6.9. Kitsch-ul în cultura populară a huțulilor – resurecție a sensibilității estetice?

CONCLUZIILE CERCETĂRII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

LISTA LUCRĂRILOR PUBLICATE ÎN DOMENIUL TEZEI DE DOCTORAT

TRANSCRIERE INTERVIURI

1. MOISA CONSTANTIN

2. JURAVLE ELENA

3. CEGA ELENA

4. POPESCU VALERIA

5. HUTOPILĂ ILEANA

6. HUTOPILĂ VASILE

7. VELECICO GHEORGHE

8. CUREȘ ANIȚA

9. TIRONEAC CRISTINEL
10. ANONIM
11. BALABAȘCIUC CASIAN
12. MAROCICO NATALIA
13. JURAVLE DUMITRU
14. TORAC ELENA
FIȘELE INFORMATORILOR
FIȘELE FAPTELOR FOLCLORICE CULESE
GLOSAR DIALECTAL ȘI DE ARHAISME
APLICARE CHESTIONAR
BIBLIOTECĂ FOTO

ARGUMENT

- **Huțulii, astăzi – punct de pornire al unei cercetări etnografice**

În contextul globalizării și al schimbărilor socio-culturale accelerate, importanța studierii comunităților etnice distincte devine tot mai evidentă. Huțulii, un grup etnic cu rădăcini adânci în regiunile montane ale Carpaților, reprezintă un exemplu remarcabil de păstrare a tradițiilor și identității într-o lume în continuă transformare. Această teză analizează prezentul și trecutul huțulilor, punând în evidență modul în care tradițiile și identitatea lor se manifestă și evoluează în contemporaneitate.

Cultura huțulă, remarcabilă prin trăsături proprii, se distinge prin elemente unice de artizanat, muzică, dans, obiceiuri și credințe religioase. Izolarea geografică a contribuit la conservarea acestor tradiții, însă, în același timp, a determinat și o serie de provocări legate de integrarea în societatea modernă. Studiul de față se concentrează pe înțelegerea modului în care huțulii navighează între menținerea identității culturale și adaptarea la noile realități folclorice, sociale și economice. În acest sens, existența populației huțule reprezintă un punct de pornire al unei cercetări etnografice, realizând demersul nostru pe mai multe coordonate.

O primă coordonată poate fi reprezentată de identitatea culturală unică a acestora. Modul de viață al huțulilor este influențat de o combinație de factori istorici, geografici și culturali, pe care îi vom discuta la începutul tezei. Ei au tradiții, obiceiuri, o cultură orală specifică, meșteșuguri care nu se regăsesc în rândul altor grupuri etnice din regiune. O altă coordonată are în vedere folclorul și limbajul, aducând în discuție în același timp adaptarea la mediul montan. Dialectul huțul este un amestec de elemente ucrainene și românești, cu influențe din limbile vecine. Studiul limbii și al folclorului lor poate oferi perspective asupra modului în care interacțiunile între diferite grupuri etnice influențează evoluția culturală. Tradițiile lor agricole, pastorale și meșteșugărești sunt strâns legate de mediul montan în care trăiesc.

Analiza modului în care huțulii își gestionează resursele naturale și își adaptează practicile la condițiile geografice poate fi valoroasă pentru înțelegerea relației omului cu mediul. Nu este de neglijat nici coordonata riturilor și a religiei, întrucât practicile religioase ale huțulilor, inclusiv tradițiile și credințele, sunt o parte integrantă a identității lor culturale. Studiarea acestor aspecte poate dezvălui modul în care spiritualitatea și tradițiile au contribuit la coeziunea socială și la transmiterea identității culturale.

- **Importanța temei și originalitatea demersului**

Necesitatea unei astfel de cercetări este subliniată de riscul pierderii patrimoniului cultural imaterial al huțulilor în fața presiunilor contemporane. În plus, studierea unei comunități etnice, uneori marginalizate, contribuie la înțelegerea și aprecierea diversității culturale, promovând respectul și toleranța între diferite grupuri etnice. Această lucrare nu doar că îmbogățește cunoașterea academică, dar oferă și perspective utile pentru politici culturale și sociale care să sprijine conservarea și valorizarea patrimoniului cultural al huțulilor.

Originalitatea demersului constă, în primul rând, în însăși abordarea etnofolclorică a culturii huțule din Bucovina, o minoritate etnică adesea ignorată sau tratată superficial în studiile

etnologice și antropologice. Față de puținele studii existente, această lucrare se diferențiază printr-o analiză profundă a diverselor aspecte etnofolclorice, de la tradițiile orale, obiceiuri și credințe, până la meșteșuguri și forme de expresie artistică specifice comunității (de pildă, literatura populară prin toate speciile acesteia). În plus, studiul se bazează pe o metodologie interdisciplinară, combinând perspectivele etnografice, folclorice, istorice și sociologice pentru a oferi o imagine complexă și nuanțată a culturii huțule.

Există, așadar, un număr limitat de studii comprehensive despre cultura huțulilor din Bucovina, studii pe care le vom aminti pe parcursul tezei. Prin această cercetare, aducem o contribuție semnificativă la literatura de specialitate, oferind o analiză detaliată și bine documentată a tradițiilor etnofolclorice specifice acestei comunități. Studiul poate stimula interesul publicului larg, dar și al autorităților culturale și academice, pentru conservarea și promovarea tradițiilor locale. În plus, poate genera inițiative de revitalizare culturală și turistică în regiunile locuite de huțuli.

- **De ce despre huțuli? Motivația și scopul cercetării**

Importanța demersului nostru are la bază câteva motivații care vor face posibilă îndeplinirea scopului cercetării. Astfel, putem sublinia o motivație academică, o motivație socio-culturală și, în fine, o motivație personală. Așa cum am precizat deja, cercetarea noastră este o oportunitate unică de a aduce o contribuție originală la cunoașterea științifică, realizând acest lucru printr-o abordare interdisciplinară.

În ceea ce privește motivația socio-culturală, putem afirma că documentarea și promovarea tradițiilor huțule devin esențiale pentru menținerea diversității culturale în contextul globalizării. De asemenea, motivația noastră contribuie la dialogul intercultural, prin evidențierea valorilor și tradițiilor huțule. Aceste aspecte sunt completate de o motivație personală și suplimentară care derivă din legăturile pe care cercetătorul le are cu comunitatea huțulă, studierea culturii huțulilor devenind, astfel, o călătorie de redescoperire a rădăcinilor familiale sau locale care contribuie la construirea unei identități personale.

Veritabila artă huțulă a încondeierii ouălor, legendele și superstițiile despre solomonari sau Muma Pădurii, baltagul purtat pe vremuri doar de bărbații înstăriți, broderiile huțule care ies în evidență prin coloritul excesiv, arta muzicală sau folclorul literar sunt doar câteva dintre caracteristicile acestei populații care pot trezi interesul cercetătorului, pus în fața unui vast teren de cercetare, neexploatat încă atât cât ar fi necesar.

Rezultatele cercetării noastre au potențialul de a influența politicile culturale și educaționale, promovând includerea tradițiilor huțulilor în programele educative și în inițiativele de dezvoltare regională. De asemenea, studiul poate servi ca model pentru cercetări similare în alte comunități etnice din România și din lume. Huțulii rămân un exemplu de coexistență multiculturală în regiune, trăind în vecinătatea altor grupuri etnice. Aceasta permite o explorare a dinamicilor interculturale și a modului în care identitățile etnice sunt menținute sau transformate în contextul interacțiunilor culturale.

- **Considerente metodologice**

Cercetarea noastră utilizează o abordare interdisciplinară, combinând metode etnografice, folclorice și antropologice pentru a oferi o imagine completă și nuanțată a culturii huțulilor. Această abordare permite o înțelegere profundă și complexă a subiectului studiat, bazându-se pe o documentare riguroasă, incluzând interviuri cu membri ai comunității huțulilor, observații participative și analiza unor materiale folclorice inedite.

Această metodologie asigură o bază solidă de date și informații autentice, multe dintre ele nefiind anterior documentate sau analizate în profunzime. Un aspect important al cercetării este investigarea modului în care huțulii se percep pe ei înșiși și cum sunt percepuți de cei din afara comunității. Aceste perspective oferă o imagine completă asupra dinamicilor identitare și culturale, evidențiind interacțiunile dintre tradiție și modernitate.

Lucrarea de față se bazează, în principal, pe întreprinderea unei cercetări de teren care se va desfășura în comunele și satele locuite de etnici huțuli din județul Suceava (comunele Brodina, Breaza, Cârlibaba, Moldova-Sulița, Moldovița, Izvoarele Sucevei, Vatra Moldoviței și Ulma), precum și, în măsura disponibilității, prin contact direct sau indirect cu huțulii din satele de dincolo de graniță, de pe teritoriul Ucrainei.

Investigația noastră se va baza în special pe metoda interviului și a observației sistematice, cu manifestările conexe ale acestora. Unii informatori consultați vor răspunde interviului cu înștiințare în prealabil, iar alții vor accepta să răspundă spontan, în cadrul unor discuții libere. Astfel, metoda chestionarului, conversația centrată, conversația liberă, observația directă, provocarea performării sunt câteva dintre metodele utilizate în cercetarea noastră.¹

Pe lângă metoda interviului ca principală tehnică de cercetare, vom utiliza observarea sistematică a fenomenelor, din interior. (de pildă, prin participarea cercetătorului la colinda bisericească huțulă, prin observarea comportamentului ritualic în cadrul mesei din Ajunul Crăciunului, prin audierea cântecelor satirice huțule sau prin urmărirea lucrărilor de la construcția unei gospodării huțule tradiționale). Acest lucru ne ajută să analizăm comportamentul firesc al oamenilor, fără ca aceștia să se simtă stânjeniți, fapt care ar fi putut influența negativ cercetarea. În cadrul cercetării, în urma informațiilor de teren, am dorit să luăm legătura cu anumite persoane în vârstă care ne-ar fi putut oferi informații importante legate de cercetarea noastră, însă din cauza vârstei înaintate fie nu au reușit să ne răspundă, fie au decedat, iar astfel faptul folcloric s-a pierdut/este pe punctul de a se pierde. În ceea ce privește fișa informatorului, vom observa că ne confruntăm cu o reticență a oamenilor în a oferi detalii personale din viața acestora, de aceea anumite câmpuri vor rămâne necomplete.

În cercetarea aspectelor etnofolclorice ale huțulilor din Bucovina, simbolul poate dezvălui elemente esențiale ale identității culturale, credințelor, tradițiilor și valorilor acestui grup etnic, contribuind la o înțelegere profundă a comunității lor, devenind o realitate complexă și transcendentă. Cu toate acestea, Daniel Cojanu, specialist în antropologie culturală, realizând numeroase studii în ceea ce privește analiza mentalităților, simbolistica religioasă sau imaginarul colectiv, observă greșeala anumitor specialiști care cad în așa-numitul *narcisism metodologic*², de aceea vom acorda atenție simbolisticii, fără a reduce simbolul la expresii ale teoriilor reduționiste prin raționalizările excesive. Gândirea simbolică devine astfel o modalitate diferită de a recepta realitatea, la nivel ontologic.

¹ Ovidiu Bârlea, *Metoda de cercetare a folclorului*, Editura pentru literatură, Studii de folclor, București, 1969.

² Daniel Cojanu, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, ediția a II-a, Editura Lumen, Iași, 2019. Recenzia acestui volum a fost realizată în cadrul unui concurs organizat de Editura Lumen și a fost publicată ulterior în revista *Logos Universality Mentality Education Novelty: Philosophy & Humanistic Sciences*, vol. 10, nr. 1, Lumen Publishing, pp. 69–73, <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/lumenphs/article/view/5590/3874>.

În concepția lui Cassirer³, simbolismul devine o manifestare firească a conștiinței umane, de aceea pentru a putea analiza conștiința huțulilor, trebuie să ne orientăm mai întâi asupra simbolurilor care apar în viața de zi cu zi a acestora.

În interpretarea lui Jung⁴, simbolul nu poate fi înțeles în afara noțiunii de *arhetip*, ca manifestare psihică înăscută, prin intermediul căreia se generează imagini simbolice, demonstrând totodată și relații la nivel transcendent, transmise ereditar generațiilor pe baza unui inconștient colectiv. Pentru huțuli, simbolurile reprezintă, așa cum vom vedea, parte a unei culturi tradiționale, în care ființa (denumită, în continuare, *homo religiosus*) trăia o realitate spirituală, aproape magică, fără să se orienteze în mod special asupra raționalității excesive, așa cum se întâmplă în cultura modernă, prin refuzarea dogmelor, a credințelor, a ritualurilor. Această realitate poate fi sinonimă astfel cu spiritualitatea, sau, în termenii lui Eliade⁵, cu *hierofania*, întrucât singurul tip de cultură cunoscut de societatea tradițională a fost cultura religioasă, iar omul modern, îndepărtându-se de factorul religios, a transformat radical sistemele de interpretare simbolică.

Simbolul și arhetipurile care se dezvoltă în lumea huțulilor – fie modernă, fie tradițională – stau la baza formării realității colective ca expresie a grupului, conturând astfel imagini prin care huțulul este tentat să re trăiască evenimentele petrecute într-un timp ancestral pentru a se regăsi pe sine într-o societate aflată într-o eternă căutare.⁶

O parte dintre rezultatele cercetării prezentate în această teză au fost publicate anterior, sub formă de articole științifice, în reviste de specialitate. Reproducerea parțială a acestor texte în cadrul tezei s-a realizat cu respectarea normelor de etică academică, cu menționarea explicită a surselor prin note de subsol, reflectând atât caracterul progresiv al cercetării, cât și validarea științifică a unor secțiuni din lucrare.

³ Ernst Cassirer, *Eseu despre om*, Editura Humanitas, București, 1994.

⁴ Carl Gustav Jung, *În lumea arhetipurilor*, în *Jurnalul literar, Caiete de psihanaliză*, nr. 4, Editura Junalul literar, București, 1994.

⁵ Mircea Eliade, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 1994.

⁶ Idei și elemente existente în acest capitol au fost valorificate în cadrul conferinței *Communication, Context, Interdisciplinarity*, ediția a 8-a (CCI 8), președinte Iulian Boldea, Universitatea „Dimitrie Cantemir” Tîrgu Mureș, comunicare publicată ulterior în *Reading Communication in postmodernity. Discourses and Social Perspectives*, Editura Arhipelag XXI, Tîrgu Mureș, 19-20 octombrie, pp. 299-304:

<https://asociatia-alpha.ro/cci/08-2024/CCI-08-Lite-b.pdf> cu titlul *The hutsuls, today- starting point of a necessary ethnographic research (Huțulii, astăzi – Punct de pornire al unei cercetări necesare)*.

Capitolul I. Context identitar

Bucovina, o regiune istorică situată la intersecția dintre Europa Centrală și de Est, este cunoscută pentru mozaicul său etnic și cultural. De-a lungul istoriei, această regiune a fost martora unei coabitări unice între diverse grupuri etnice, inclusiv români, ucraineni, germani, evrei, polonezi, ruși lipoveni și huțuli. Această diversitate a fost reflectată nu doar în viața cotidiană, dar și în dinamismul folcloric, care a servit ca un liant cultural între comunități. Studiarea coabitării multiculturale și a folclorului din Bucovina oferă perspective valoroase asupra modului în care identitățile etnice se pot îmbina și se pot transforma într-un spațiu comun de interacțiune culturală.

Pentru exemplificare, structura etnică a populației din Bucovina, la recensământul din 1930, ilustrează o coabitare multiculturală semnificativă:

Structura etnică a populației și a școlilor primare* în Bucovina la 1930⁷

Nr.	Etnia	Persoane	%	Elevi	%
1	români	379 691	44,5	65 607	60,81
2	ucraineni și huțuli	248 567	29,14	12 039	11,16
3	evrei	92 492	10,84	8 295	7,69
4	germani	75 533	8,85	9 371	8,69
5	poloni	30 580	3,58	9 890	9,17
6	unguri	11 881	1,4	1 647	1,53
7	alții	14 265	1,67	1 032	0,96
8	total	853 009	100	107 881	100

7

Putem observa că românii reprezintă 44,5% din populația totală a Bucovinei, cu un număr de 379.691 de persoane. În școli, românii constituie 60,81% din numărul total de elevi (65.607 elevi). Acest procent este semnificativ mai mare decât ponderea lor în populația generală, ceea ce sugerează că românii aveau o prezență mai mare în educație, poate datorită unor politici educaționale favorabile sau a unor rate mai mari de înscriere la școală.

Ucrainenii și huțulii formează 29,14% din populație, totalizând 248.567 de persoane. Cu toate acestea, doar 11,16% dintre elevi sunt ucraineni și huțuli (12.039 elevi), un procent considerabil mai mic decât ponderea lor în populație. Această diferență ar putea reflecta bariere lingvistice, socio-economice sau acces limitat la educație pentru comunitatea ucraineană. Faptul că românii, polonezii și germanii aveau o reprezentare proporțională sau mai mare în educație, în timp ce ucrainenii și huțulii erau subreprezențați, ar putea sugera diferențe culturale, economice sau politice în accesul și participarea la educație.

Dat fiind dinamismul etnofolcloric al minorității huțule din Bucovina, este esențial să stabilim, încă de la început, un cadru preliminar pentru a analiza relațiile interculturale care se dezvoltă între comunitatea huțulă și alte grupuri etnice din zonele de interferență, în special relațiile lor cu românii. În acest fel, vom putea urmări evoluția credințelor, a obiceiurilor, a reprezentărilor arhetipale și a dinamicii limbii, referindu-ne constant atât la autenticitatea contemporană a folclorului huțul, cât și la influențele multiculturale care au modelat trecutul acestuia. Datorită interacțiunilor interetnice, huțulii au adoptat, după cum vom observa în această cercetare, trăsături culturale semnificative de la români, reflectate în artă, folclor, credințe și ritualuri. Componenta

⁷ Ștefan Purici, *Aspecte ale problemei minorităților naționale în Bucovina istorică între anii 1918 și 1940 (I)*, în *Analele Bucovinei*, IV, 1, București, 1997, p. 131-144.

etnofolclorică, asupra căreia ne orientăm atenția în această cercetare, servește ca punct de pornire în înțelegerea evoluției comportamentului (inter)etnic.

Din perspectivă istorică, populația huțulă a fost influențată de diverse imperii și contexte politice de-a lungul timpului, fiecare lăsându-și amprenta asupra acestei comunități: Principatul Moldovei, Imperiul Habsburgic, Regatul României și Uniunea Sovietică. Cu toate acestea, indiferent de stăpânirea sub care s-au aflat, huțulii au rămas adesea retrași, trăind într-o izolare geografică ce le-a fost favorabilă, contribuind astfel, în mod aparent intenționat, la o anumită necunoaștere a istoriei lor — aspect care a generat multe controverse printre specialiști. Scriitorul Emanoil Bucuța, pasionat de folclor, în timpul călătoriilor sale prin satele huțule, descrie frumusețea acestor locuri, spiritul de libertate și nesupunere al huțulilor, care persistă până în zilele noastre: „Huțulului îi place locul deschis și cerul lângă el. Îngrămădirile de gospodării în sate și cătune par nefirești și prin ordin administrativ.”⁸

Când discutăm despre cultura populară a huțulilor, este esențial să înțelegem de la bun început specificul acestei comunități și să abordăm cercetarea având ca premisă faptul că izolarea lor geografică a condus la un mod de viață distinct, diferit, de exemplu, de cel al românilor. Totuși, procesul de modernizare a societății îi afectează inevitabil, iar industrializarea excesivă ajunge uneori și în cele mai retrase zone, chiar dacă vorbim despre un mediu rural de munte. În 1933, Emanoil Bucuța consemna declarațiile unui preot întâlnit în călătoriile sale, care sublinia izolarea totală a huțulilor de pe Valea Ceremușului, percepuți ca o comunitate abandonată de restul civilizației, disprețuită de alte grupuri etnice, în special de români. Cu toate acestea, zonele greu accesibile încă există și astăzi, iar drumurile nu facilitează întotdeauna accesul celor din exterior.

Cultura huțulă este caracterizată printr-o serie de trăsături distincte, precum limba (un dialect ucrainean cu influențe slave arhaice), obiceiurile și portul tradițional. Limbajul huțul este un element identitar care îi deosebește pe huțuli de alte grupuri etnice din regiune. De asemenea, tradițiile lor includ ritualuri și obiceiuri legate de marile sărbători religioase marcate într-un mod specific, păstrându-se o serie de practici arhaice transmise din generație în generație. Mediul natural al Bucovinei, caracterizat de munți, păduri și terenuri abrupte, a jucat un rol crucial în formarea și dezvoltarea culturii huțulilor. Viața în regiunile montane a influențat semnificativ stilul de viață al acestora, determinându-i să adopte activități economice adaptate condițiilor locale, cum ar fi păstoritul, prelucrarea lemnului și agricultura de subzistență.

Caracteristicile lor culturale unice, obiceiurile și tradițiile, precum și adaptabilitatea lor în fața schimbărilor sociale și politice le-au permis să își păstreze identitatea de-a lungul secolelor. În fața provocărilor modernizării și globalizării, huțulii continuă să fie un exemplu de reziliență culturală, menținându-și tradițiile vii și relevante pentru comunitatea lor, aspecte pe care le vom dezvolta pe parcursul întregii cercetări.

Coabitarea multiculturală a grupurilor etnice din Bucovina poate sugera o conviețuire armonioasă și diversă a diferitelor grupuri etnice din această regiune. Totuși, în această coabitare multiculturală, stereotipurile joacă un rol semnificativ, deoarece ele pot influența percepțiile și relațiile dintre grupurile etnice. Ca manifestări elementare ale unui grup social, stereotipurile deconstruiesc identitățile și apoi le compun într-un alt cadru, prin intermediul așa-numitului etnocentrism, pe care Nicolae Silistraru îl consideră ca fiind „o însușire specifică oamenilor de a percepe și a aprecia fenomenele vieții prin prisma tradițiilor și valorilor grupului etnic propriu, care se manifestă în calitate de etalon sau ceva optim.”⁹ Etnocentrismul joacă un rol important în

⁸ Emanoil Bucuța, *La huțuli*, în Revista „Boabe de grâu”, Editura Monitorul Oficial, București, 1933, p. 360.

⁹ Nicolae Silistraru, *Stereotip și interdependență etnică*, în Revista „Artă și educație artistică”, nr. 2-3, 54-69, Bălți, Universitatea de Stat „Alecu Russo”, 2006, p. 59.

procesul de deconstrucție, deoarece prin acest fenomen, oamenii încearcă să depersonalizeze anumite culturi pentru a le adapta propriilor interese. În acest context, se conturează diverse identități etnice, care devin parte integrantă a unei identități sociale mai ample, în care cultura — în special prin intermediul folclorului — păstrează particularitățile distincte ale fiecărei etnii.

Populația huțulă a fost, la rândul ei, supusă stereotipurilor, atât pozitive, cât și negative: *stereotipul izolării* (Huțulii sunt adesea percepuți ca fiind izolați și trăind într-o stare de primitivism, departe de influențele modernității. Aceștia sunt considerați a trăi în comunități închise, care resping schimbările și progresul. Acest stereotip își are rădăcinile în condițiile geografice ale Bucovinei, regiune muntoasă și greu accesibilă. Tradițiile și stilul de viață autonom al huțulilor au fost interpretate ca o rezistență la schimbare și ca o formă de conservatorism cultural extrem. În realitate, această izolare a fost adesea o alegere necesară pentru a menține coeziunea comunitară și supraviețuirea economică într-un mediu dificil); *stereotipul primordialității* (În ceea ce privește stereotipul primordialității, acesta provine din cadrul unei moșteniri culturale, în cadrul căreia huțulii sunt recunoscuți pentru păstrarea tradițiilor și obiceiurilor vechi, multe dintre ele având origini precreștine. Practicile lor spirituale și ritualurile sunt adesea considerate arhaice, precum și obiceiurile sau portul popular care amintesc de un mod de viață ancestral. Deși creștini ortodocși, huțulii păstrează elemente de credințe și mituri precreștine, rituri și superstiții ancestrale fiind încă prezente în viața lor de zi cu zi. Huțulii au o relație profundă și respectuoasă cu natura, pe care o consideră sacră. Un exemplu sugestiv poate fi reprezentat de ritualul așa-numitei spovedanii la copac¹⁰, un ritual străvechi practicat și în spațiul românesc, dar pe care l-au practicat și huțulii); *stereotipul vitejiei și al violenței* (Poate fi legat de istoria haiducilor care au activat în aceste zone montane. Huțulii, cunoscuți pentru curajul și spiritul lor războinic, au fost adesea asociați cu haiducii care luptau împotriva nedreptăților sociale și apărau comunitățile de opresiune. În vremuri de restriște, mulți huțuli s-au alăturat acestor cete de haiduci, devenind figuri legendare care au personificat rezistența și spiritul de libertate al muntenilor. Această tradiție istorică a contribuit la formarea unui stereotip de oameni neînfricați și gata să lupte pentru dreptate.)

Cu toate că ar părea că aceste stereotipuri folclorice sunt dăunătoare, ele de fapt au rolul de a individualiza populația huțulă și de a o integra în diversitatea și complexitatea culturii. Așadar, stereotipurile nu trebuie înțelese în mod obligatoriu ca prejudecăți în totalitate negative, deoarece atât specialiștii, cât și oamenii în general, prin intermediul acestora, au acces la o așa-numită experiență colectivă, tot așa cum și simbolul demonstrează un anumit model de raportare la lumea înconjurătoare, însă este necesar să existe la mijloc și o anumită judecată critică.

¹⁰ Lucia Berdan, *Totemismul românesc. Structuri mitice arhetipale în obiceiuri, ceremonialuri, credințe, basme*, Editura Universității „Al I. Cuza”, Iași, 2001.

Capitolul al II-lea. *Cine sunt huțulii?*

În ceea ce privește originea populației huțule, acesta este un subiect intens discutat de cercetători, întrucât lipsa unor documente istorice clare face ca specialiștii să emită multe teorii, unele dintre acestea contradictorii. În general, populația huțulă este considerată ca fiind un grup etnic de origine slavă, dar care are diverse influențe, atât culturale, cât și lingvistice.

Pe baza documentelor istorice și tradițiilor orale, se consideră că huțulii sunt o populație de origine est-slavă, care a migrat în zona Bucovinei începând cu secolele XV-XVI, stabilindu-se astfel în regiunile montane, unde au găsit un spațiu prielnic pentru activitățile lor de bază: păstoritul și prelucrarea lemnului. În comparație cu populațiile din zonele joase, huțulii au preferat să trăiască pe vârfurile munților, datorită izolării oferite de peisajul montan, care le permitea să păstreze mai bine tradițiile și modul de viață autonom. Treptat, în fața invaziilor și schimbărilor politice din regiune, huțulii au căutat adesea refugiu în zone greu accesibile, unde puteau să se apere mai ușor și să fie mai independenți față de autoritățile statale.

În lucrările de specialitate există numeroase teorii cu privire la originea huțulilor. Ion Nistor discută despre **originea ruteană** a acestora. În Moldova, populația ruteană (slavă) a fost complet romanizată, în timp ce în Galiția, coloniile românești au fost asimilate de ruteni. Astfel, fiecare teritoriu a trecut printr-un proces de integrare culturală specific, cu succes în transformarea identitară a populațiilor locale. Acești ruteni, care au trăit izolați de-a lungul timpului, sunt cunoscuți sub numele de huțuli. Ion Nistor subliniază că, la momentul venirii lor în Bucovina, huțulii vorbeau limba ruteană și erau considerați slavi veritabili, fapt ce sugerează o apartenență etnică clară în acea perioadă. Istoricul nu a luat în considerare alte posibile origini ale huțulilor, concentrându-se exclusiv pe momentul venirii lor în Bucovina, când aceștia erau caracterizați drept slavi veritabili și vorbitori de ruteană. Această perspectivă limitează interpretările etnogenezei huțulilor la o singură variantă, fără a explora alte ipoteze legate de originea acestui grup etnic: „La sălășluirea lor în Moldova, huțanii vorbeau rutenește și erau slavi veritabili, astfel că diferitele ipoteze privitoare la originea lor nu ne importă în acest context. La trecerea lor în Bucovina, ei erau slavi care se înțelegeau întreolaltă într-un dialect malorus sau rutean și pentru acest motiv trebuie să-i considerăm ca ruteni și să cercetăm care era raportul nostru față de ei.”¹¹ În sprijinul tezei privind originea ruteană a huțulilor, drept concluzie, Ion Nistor își susține argumentația prin analiza perspectivelor exprimate de Asbóth, Picker și Kaindl: „Aceștia erau deci ruteni galițieni care vorbeau *un dialect propriu rusniac*, cum ne comunica Asbóth. Picker și Kaindl îi revendică cu drept cuvânt pentru ruteni.”¹²

R. Martel, un cercetător francez, îi consideră pe huțuli drept „**cel mai pur tip ucrainean**”¹³, conform observațiilor lui Mugur Andronic. Alți cercetători văd în populația huțulă rezultatul unei interacțiuni complexe între diferite grupuri etnice de-a lungul timpului. Caraman consideră, de asemenea, că huțulii ar putea fi rezultatul suprapunerii populației ucrainene peste o populație autohtonă care nu este identificată clar. Aceasta ar sugera că huțulii au moștenit atât tradiții locale, cât și influențe din partea vecinilor ucraineni. Chiar dacă acesta prezintă și faptul că ar fi români slavizați, insistă pe apartenența ucraineană susținând că huțulii au fost influențați semnificativ de tradițiile și obiceiurile ucrainene, mai ales datorită proximității geografice și a interacțiunilor între

¹¹ Ion Nistor, *Românii și rutenii în Bucovina. Studiu istoric și statistic*, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Viena, 1915, p. 31.

¹² *Ibidem*, p. 34.

¹³ Mugur Andronic, *Huțulii, o minoritate din Bucovina*, Societatea Culturală „Ștefan cel Mare” Bucovina și Fundația pentru dezvoltarea societății civile, Suceava, 1998, p. 22.

cele două grupuri. Aceasta include nu doar elemente de limbaj, ci și tradiții folclorice, costume, muzică și obiceiuri de viață. Există însă o distincție importantă între identitatea huțulilor și cea ucraineană, deși aceștia vorbesc un dialect slav.

Chiar dacă huțulii sunt adesea asociați cu ucrainenii din punct de vedere lingvistic și geografic, se diferențiază clar prin trăsături somatice, culturale și spirituale, conform lui Kaindl. La începutul stăpânirii austriece în Bucovina, huțulii erau adesea incluși în categoria galițienilor, un termen folosit pentru a-i descrie pe ruteni (ucraineni). Însă, începând cu secolul al XIX-lea, după 1817, huțulii au început să fie recunoscuți ca un grup distinct. Aceasta reflectă o evoluție în înțelegerea identităților etnice din regiune și o recunoaștere treptată a diversității etnice și culturale din Bucovina.

Ucrainenii au dorit în permanență să-i asimileze pe huțuli, încă din secolul al XIX-lea, atunci când, sub ocupație imperială, limba ucraineană devenise limbă de predare în școlile din comunitățile huțule. Arta ouălor încondeiate pentru care huțulii sunt recunoscuți pe plan național și internațional este absorbită de ucrainenii care consideră acest obicei ca fiindu-le propriu. În acest sens, cercetătorul Mugur Andronic susține: „Din punct de vedere religios, huțulii au fost și sunt ortodocși, pe când ucrainenii sunt greco-catolici. Astăzi vorbim o limbă slavă, desprinsă demult din slava comună, dar prin aceasta nu înseamnă că suntem slavi. Din punct de vedere antropologic, etnia noastră se apropie mult de cea românească, având alte caractere și nu slave. La constituirea lor etnică deci, huțulii au ca fundament origini dacice și apoi românești.”¹⁴

De asemenea, istoricul Ion Nistor sugerează că numele „Huțan” ar fi derivat dintr-un nume topografic, format după modelul altor denumiri etnice românești, cum ar fi „Moldovan” sau „Ardelean,” care indică originea geografică a unei populații. În acest caz, patria de origine a huțanilor ar fi fost în munții Pocutiei, o regiune situată în nordul Carpaților, în partea de vest a Ucrainei de astăzi (fosta regiune Galiția).

Chiar dacă am studiat numeroase surse istorice și specialiști care au avut în vedere originea populației huțule, ne-a interesat și ce crede comunitatea huțulă despre propria sa istorie și identitate. Astfel, din relatarea oferită de localnica huțulă Cega Elena (comuna Ulma), aflăm că huțulii din această regiune își leagă trecutul de migrațiile din Galiția și de rolul de apărători ai frontierelor. Ea menționează că, în perioadele de stăpânire poloneză, au fost aduși oameni destoinici pentru a păzi hotarele, iar unii dintre aceștia au fost chiar strămoșii săi. Deși granițele politice s-au schimbat de-a lungul timpului, cultura huțulă s-a păstrat de o parte și de alta a acestora.

Influența limbii române asupra graiurilor huțule, precum și asupra altor graiuri slave carpatice, a fost strâns legată de activitățile economice tradiționale, în special păstoritul și creșterea vitelor. Existența numeroaselor cuvinte românești în graiul huțulilor arată că, la stabilirea lor în munții Bucovinei, aceștia au ocupat o zonă deja impregnată de un „strat de limbă românească”, din care au preluat inclusiv toponimia specifică regiunii, așa cum susține Mircea Farcaș.¹⁵

Această influență timpurie și profundă indică un contact direct și prelungit între români și comunitățile slave din zona Carpaților. Varietatea graiului huțul provine așadar din interferența limbii române cu limba ucraineană, la care, bineînțeles, au contribuit și alți factori, precum influențele istorice, migrațiile populațiilor și adaptarea la specificul geografic și cultural al regiunii, creând astfel un mozaic lingvistic unic ce merită o cercetare aprofundată.

¹⁴ *Ibidem*, p. 82.

¹⁵ Mircea Farcaș, *Raporturi româno-huțule în concepția lui Mihai Eminescu*, în *Revista Europa*, Editura Fondul Europa, 2013, p. 84.

Capitolul al III-lea. Rituri de trecere

În cadrul comunității huțule, ca și în alte spații arhaice, există un amestec de credințe și ritualuri de inspirație creștină, care provin din tradiții mai vechi, păgâne. La granița dintre păgânism și creștinism, huțulii au dezvoltat mituri și credințe care au contribuit la formarea memoriei colective a comunității, un element esențial în viața socială și religioasă a acestora.

Pentru huțuli, **nașterea** reprezintă un moment profund simbolic, încărcat de credințe, ritualuri și practici care întăresc legătura lor cu natura, divinitatea și comunitatea. Nașterea reprezintă unul dintre riturile de trecere, cum le numește Arnold van Gennep¹⁶ sau așa-numite rituri de fixitate, în termenii lui René Girard, în complexitatea acesteia existând mai multe etape: obiceiuri prenatale și de anticipație, practici postnatale (de pildă băile ritualice), perioada de lăuzie, integrarea mamei și a copilului în comunitate, rodinul, botezul, îmbisericirea. La huțuli, simbolistica acestui rit de trecere joacă un rol important încă din perioada prenatală. Dorința de a avea urmași este exprimată prin rugăciuni și practici religioase, precum aprinderea lumânărilor și oferirea de daruri către biserică, pentru a favoriza fertilitatea. De asemenea, femeile însărcinate respectau diverse superstiții și ritualuri, evitând anumite alimente sau gesturi, iar pierderile de sarcină erau prevenite prin descântece. În această etapă, se credea în existența spiritelor și a pericolelor mitice care puteau cauza complicații în sarcină sau la naștere, iar împotriva acestora se utilizau, de asemenea, descântece.

Ceremonialul **nunții** în comunitatea huțulă este încărcat de semnificații diverse și poate fi divizat, potrivit specialiștilor, în trei etape esențiale: pețitul și logodna, considerate practici prenuptiale, desfășurarea nunții propriu-zise și manifestările care au loc după nuntă. Înțelepciunea tradițională se reflectă printr-o varietate de expresii artistice, manifestate sub formă de orații, închinări de pahar, iertăciuni, strigături și multe altele, fiecare având un rol simbolic în acest ritual complex. În societățile tradiționale huțule și în alte comunități etnice, valoarea materială a mirelui și a miresei era deosebit de importantă, cu un accent special pe averea mirelui. Sentimentele personale ale fetei nu erau prioritare; căsătoria acesteia era decisă de părinți sau de comunitate. Înaintea ceremoniei nuptiale, se desfășura ritualul de pețire, denumit de huțuli *W staroste*. Vârsta la care începea pețitul era imediat după finalizarea serviciului militar al tânărului, în jurul a 25 de ani, în timp ce fetele se căsătoreau după vârsta de 14 ani, conform legislației Imperiului Austriac care permitea acest lucru.

Din perspectivă tradițională, omul religios percepe **moartea** ca o tranziție către lumea de dincolo, ca un drum către un tărâm necunoscut, care, deși generează teamă, aduce și speranța că, în ciuda caracterului său ireversibil, va exista, la un moment dat, o înviere a trupului. În cadrul ritualurilor de înmormântare, am consemnat câteva etape: clipele dinaintea morții, baia ritualică a mortului, hainele noi, pregătirile pentru înmormântare, priveghiul și existența ludicului ca sfidare a morții, Pomul Vieții, vămile, ultimul rămas bun, dar și reguli de pomenire a morților și pomenirea de 40 de zile.

În acest sens, mentalul colectiv al huțulilor evidențiază, în cadrul ceremonialului de înmormântare, o conexiune profundă între viață și moarte, pe care Gail Kligman o definește ca fiind „eternul blestem al viului”¹⁷, aceasta din urmă nefiind considerată un neant absolut, ci o etapă ce poate fi transcendentă. Călătoria simbolică spre lumea de dincolo este asociată cu ideea unei călătorii către *Centru*, un concept ce reprezintă un spațiu sacru și un simbol al desăvârșirii

¹⁶ Arnold van Gennep, *Riturile de trecere. Despre ospitalitate, sarcină, naștere, funeralii*, Editura Polirom, Iași, 1996.

¹⁷ Gail Kligman, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iași, 1998.

spirituale. Centrul este văzut ca punctul culminant al transformării interioare, un loc de armonie, echilibru și cunoaștere absolută.

Înainte de a pleca în armată, tinerii huțuli organizau ceea ce se numea „petrecerea pentru armată”, un obicei care marca simbolic înstrăinarea și tranziția către o lume nouă, adesea percepută ca ostilă. Familia pregătea un ospăț special, la care erau invitați prietenii apropiați ai recrutului, alături de membrii familiei. În cadrul acestui eveniment, întreaga comunitate participa la momente de veselie, dans și ritualuri menite să asigure bunăstarea atât a familiei, cât și a tânărului pe durata serviciului militar.

În cadrul obiceiurilor de întemeiere, merită să amintim existența stânei huțule. Pe lângă dimensiunea economică, transhumanța a avut și un rol identitar, contribuind la formarea și întărirea unor obiceiuri și valori colective. Ritmurile acestei practici influențau calendarul agrar, organizarea comunităților și chiar elementele de folclor, cum ar fi cântecele, poveștile și dansurile. În Bucovina, huțulii au fost un exemplu de păstori care, prin transhumanță, au dezvoltat o relație specială cu natura, evidențiindu-se prin priceperea lor în îngrijirea animalelor și cunoașterea traseelor montane: „întreținerea legăturilor dintre românii aflați sub diferite stăpâniri, mișcările de populație angrenate de oieri în timpul deplasărilor periodice, circulația valorilor, omogenizarea limbii și a obiceiurilor, răspândirea producțiilor populare cu tot ceea ce au acestea mai de preț, iată numai câteva argumente care arată locul și rolul acestui fenomen în viața economico-socială a poporului român.”¹⁸

Pregătirea oilor pentru stână este un eveniment de mare importanță pentru huțuli. Înainte de Duminica Mare, se organizează strânsoarea oilor, moment în care fiecare proprietar își dă oile la stână și plătește o taxă pentru acest serviciu. Spre deosebire de alte comunități, huțulii, fiind cunoscuți pentru tradiția lor în păstorie, rareori își lăsau oile în grija altora. Ei înșiși erau ciobanii care aveau grijă de turmele altor proprietari, locuind permanent în zonele montane. Pregătirea stânei înainte de sosirea oilor presupune amenajarea vetrei, a colibei, grajdului și gardului de împrejmuire, precum și a altor facilități necesare pentru producerea untului, cașului și altor produse lactate. Se acordă o atenție deosebită detaliilor, inclusiv focului din colibă, despre care se spune că nu trebuie luat niciun cărbune, deoarece, conform credințelor huțule, acest lucru ar putea fura somnul ciobanilor.

Fie că este vorba despre întemeierea unei case, a unei fântâni sau a unei biserici, toate aceste acțiuni reflectă o adevărată profunzime a ființei umane la spațiul înconjurător. În același timp, acest proces de întemeiere exterioară devine, de fapt, un act interior, un gest de creație. Huțulii au înțeles sensul profund al „întemeierii” ca dar divin și consideră că au datoria de a continua această lucrare, contribuind la creația universală într-un spirit aproape mitic, așa cum susține specialistul citat anterior.

În gândirea tradițională există o opoziție între elemente diferite care, totuși, se completează și dau sens vieții. Această viziune influențează atât momentele obișnuite din viață, cât și cele speciale, precum ritualurile sau sărbătorile. Mai ales în momentele importante, cum ar fi crearea unui loc nou sau stabilirea unor reguli fundamentale, oamenii încearcă să recreeze o stare ideală, considerată perfectă, care exista la începuturile lumii, când omul trăia în armonie cu universul și cu forțele superioare: „Acest dualism dă sens atât trăirilor zilnice, cât și celor ceremoniale sau rituale din viața tradițională, fiind caracteristic actelor de întemeiere, care refac, în chip mitic, unitatea edenică sau din *illo tempore*, când omul avea așezământ divin și cosmografic.”¹⁹

¹⁸ Irinel Canureci, *Un fenomen aproape dispărut – transhumanța*, în *Buridava: studii și materiale*, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu”, Vâlcea, 2010, p. 405.

¹⁹ Nicolae Cojocaru, *Tradițiile de întemeiere la români*, în *Philologia*, nr. 1-2 (271), Chișinău, 2014, p. 42.

Capitolul al IV-lea. Ciclul obiceiurilor calendaristice la huțuli

În perioada precreștină, multe sărbători își aveau rădăcinile în practici ritualice arhaice, caracterizate prin venerarea mai multor zei și a naturii. Aceste ritualuri precreștine erau centrate pe ciclurile naturii (solstiții, echinocții) și pe simboluri legate de fertilitate, recoltă sau protecție. Festivalurile păgâne, precum Saturnaliile romane sau sărbătoarea celtică Samhain, marcau momente importante ale anului. Creștinismul apare astfel într-un moment în care spiritualitatea ajunsese într-un moment critic: „Pe acest fond, al unei spiritualități aflate la limită, trăită în planul unor abstracții, a căror transpunere în practică era anevoioasă, creștinismul apărea ca posibil răspuns la marile probleme pe care le puneia viața.”²⁰ Huțulii au păstrat în continuare utilizarea calendarului pe stil vechi²¹, simbolizând astfel o legătură profundă cu tradițiile și ritmurile ancestrale ale comunității lor. Prin respectarea stilului vechi, huțulii subliniază continuitatea ritualurilor lor, fiind un exemplu de sinteză între trecutul păgân și prezentul creștin, în care sărbătorile religioase și cele precreștine se împletesc într-o formă unică.

Capitolul de față urmărește, într-o desfășurare de la general la particular, dimensiunea ritualică a sărbătorii, evidențiind atât influența calendarului iulian și a sărbătorilor „pe stil vechi”, cât și obiceiurile și sărbătorile specifice fiecărui anotimp. Sunt analizate obiceiurile de primăvară — Dragobetele, Baba Dochia, Mărțișorul, Ziua Mucenicilor, Postul Paștelui și implicațiile acestuia în încondeiere, Spolocanii, încondeierea ouălor ca artă specifică femeilor huțule, Floriile, Săptămâna Patimilor, Învierea, coșul pascal, Paștele Blajinilor, Sfântul Gheorghe și începutul anului calendaristic păstoresc. În ceea ce privește vara, sunt abordate sărbători precum Duminica Mare, Rusaliile, Ielele, Sânzienele, Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, obiceiul Pararudei și, eventual, credințele legate de puterile solomonarilor huțuli. Toamna este marcată de încheierea anului păstoresc și de sărbători precum Sfântul Dumitru și Sfântul Andrei, cu accent pe mitologia strigoilor și pe practicile magice. Iarna aduce un univers ritualic bogat, începând cu sacrificarea porcului, Sfântul Ignatie, Nașterea Domnului, Crăciunul și Ajunul Crăciunului, masa ritualică, colindele bisericesti și ale copiilor, Anul Nou, Sfântul Vasile, obiceiurile de aflare a ursitului, teatrul popular, Plugușorul, Boboteaza, Ajunul Bobotezei, Chiraieisa și semnificația crucilor de lemn așezate la intrările în gospodării.

În comunitatea huțulă, sărbătorile de peste an erau ținute cu mare sfințenie, fiecare dintre acestea începând, de fapt, chiar cu o zi înainte, odată cu apusul soarelui din ajun. Această percepție a timpului — cíclică, ritualizată, vie — transformă fiecare sărbătoare într-un moment de reconfigurare simbolică a lumii. Fiecare sărbătoare aducea cu sine o atmosferă aparte, o tonalitate specifică, un set de comportamente codificate — transmise din generație în generație — care defineau felul în care omul se raporta la divin, la comunitate și la natură. Huțulii știau că nu intră în sărbătoare oricum, ci printr-un rit de trecere care începe cu o zi înainte — un fel de vigilență spirituală, o atenție față de prezența sacrului în lume.

Deși huțulii respectă sărbătorile conform ritului vechi, Paștele este una dintre puținele excepții ale sărbătorii pe care o celebrează în același timp cu cei care urmează ritul nou. Acest lucru se datorează faptului că data Paștelui este stabilită în funcție de calendar, având loc, așa cum am menționat anterior, în prima duminică după luna plină care urmează echinocțiului de primăvară. Deși astăzi ouăle încondeiate sunt realizate de huțuli pe tot parcursul anului, perioada

²⁰ Mihaela Denisia Liuşnea, *Interferențe spirituale în sud-estul Europei în perioada răspândirii creștinismului*, în *Teologie și Educație la „Dunărea de Jos”*, Galați, 2002, p. 203.

²¹ Există însă și anumite comunități huțule care funcționează astăzi după calendarul nou, cum ar fi, de pildă, huțulii din satul Paltinu, comuna Vatra Moldoviței.

cea mai potrivită pentru acest meșteșug rămâne, ca odinioară, Postul Paștelui. Acesta devine un timp al purificării, dar și unul al exprimării artistice, oul încondeiat fiind menit, în spiritul tradiției, să fie oferit ca dar cu ocazia sărbătorilor pascale.

Trebuie să precizăm că, în ceea ce privește modalitatea de încondeiere a ouălor, există doar două tehnici importante, așa cum am aflat de la creatoarea huțulă Elena Torac: este vorba despre tehnica băilor succesive de culoare (tehnica *batik*) și tehnica cerii în relief. Din punct de vedere cronologic, tehnica băilor succesive de culoare (sau tehnica cruțării fondului, cum este numită de Mugur Andronic în studiul său despre huțulii din Bucovina) este cea mai veche, pe când tehnica încondeierii cu ceară este relativ recentă (de aproximativ 40-50 de ani). Ultimele noutăți în materie de încondeiere ar fi, conform Elenei Torac, ouăle „încondeiate” cu mărgelile (se introduc ouăle într-o baie de ceară pe suprafața căreia se impregnează apoi mărgelile) sau mai nou, coșulețe sculptate (traforate) din ouă. Brodina și Ulma sunt considerate de Maria și Nicolae Zahacinschi cele mai importante centre de încondeiere ale zonei. Creatoarea Elena Torac susține că, în realizarea simbolurilor de pe suprafața oului, femeile huțule se inspirau din natură, din zootehnie, din țesături, din specificul fiecărei gospodării. Printre principalele simboluri, aceasta amintește: cârligul ciobanului, fierul plugului, frunza de stejar, steaua, soarele, grebla și alte unelte cu care se gospodăreau huțulii; pe lângă acestea, se utilizează cu o mai mică frecvență prosopul, ștergarul, desagii popii, brâul popii etc.

De pildă, dimineața de Paște începe cu un ritual specific de spălare: într-un vas cu apă se pun un ou roșu, un ban și urzică, fiecare având o semnificație aparte. La huțulii de odinioară, în cadrul tradițiilor pascale, după sfințirea coșului cu bucate, exista obiceiul ca fiecare să se grăbească spre casă, crezând că cel care ajunge primul va avea parte de belșug și noroc în perioada ce urmează. Se pregătește și un coș mai mic, umplut cu alimente sfințite, care este dus în grajd. Gospodarul face semnul crucii pe fiecare animal cu acest coș, iar mâncarea este oferită vitelor, ca simbol al protecției și al asigurării unui an roditor.

Paștele Blajinilor nu este inclus în calendarul creștin oficial, fiind un element al calendarului popular, cu o dată variabilă în funcție de regiune. La huțuli, acest obicei se desfășoară în Săptămâna Luminată, de regulă în Joia Luminată, iar în alte zone are loc imediat după această săptămână. „Paștele Blajinilor sau al Rohmanilor se serbează în cele mai multe locuri imediat după Săptămâna Luminată, după Duminica Tomii, și se mai numește în unele locuri Săptămâna Neagră sau a Negrelor, pentru că săptămâna începe cu Lunea morților, când se mănâncă pască și slănină sfințită de la Paști, crezându-se că astfel oamenii vor fi feriți de orice primejdii de peste an, dacă se-nfruptă într-o zi de post.”²²

Sărbătorile de vară ocupă un loc central în calendarul tradițional al huțulilor, reflectând o îmbinare armonioasă între credințele creștine și substratul precreeștin al culturii locale. Aceste manifestări rituale și festive reprezintă ocazii de comuniune spirituală, momente importante de reafirmare a identității comunitare. De la Rusalii și până la Sântămărie Mare, sărbătorile sunt marcate printr-un ansamblu de practici specifice – procesiuni, mese rituale, împodobirea gospodăriilor sau cinstirea recoltelor – care contribuie la coeziunea grupului și la perpetuarea valorilor tradiționale.

De pildă, în comunitatea huțulă din Brodina și Ehrește, în urma cercetării de teren, am aflat că există o credință vie legată de aparițiile supranaturale ale ielelor, percepute ca ființe feminine misterioase, seducătoare și periculoase, care apar în pădure, lângă izvoare sau pârauri. Duminica Mare, prin sărbătoarea creștină a Pogorării Sfântului Duh, marcată de sambăta morților din Moșii

²² Radu-Tudor Ciornei, Maria Ciornei, *Pelasgii – Valahii înveșniciți în mitul Blajinilor*, în cadrul Simpozionului *Cucuteni – 5000 Redivivus: Științe exacte și mai puțin exacte*, Chișinău. 2010, p. 101.

de vară și completată ulterior cu simbolistica elementelor din comportamentele ritualice ale Rusaliilor, constituie o altă filă esențială în monografia calendarului popular huțul.

Toamna, în cultura huțulilor din Bucovina, este doar un anotimp al culesului și pregătirilor gospodărești, o perioadă încărcată de semnificații ritualice și simbolice. Ritmurile naturii se reflectă în viața comunității, iar obiceiurile de toamnă devin expresii ale unei legături profunde cu pământul, cu animalele și cu rânduiala moștenită din bătrâni. De la culesul fructelor de pădure și pregătirea proviziilor pentru iarnă, până la sărbători religioase și gesturi de mulțumire pentru roadele anului, fiecare gest poartă o încărcătură identitară.

În opoziție cu sărbătoarea Sfântului Gheorghe, care marchează începutul sezonului pastoral, Sfântul Dumitru ocupă un loc central în calendarul păstoresc, semnificând încheierea anului pastoral și, implicit, revenirea turmelor de oi și vite în sate. În comunitatea huțulilor, această sărbătoare, celebrată pe 26 octombrie, era cunoscută și sub denumirea de *Sîmedru oilor*. Sfântul Dumitru era perceput drept stăpân al iernii, în contrast cu Sfântul Gheorghe, protectorul sezonului cald. În această zi, bătrânii huțuli practicau obiceiuri de prognoză meteorologică pentru iarna ce urma. Cele două repere calendaristice, Sfântul Dumitru și Sfântul Gheorghe, divid anul în două jumătăți simetrice, una corespunzând sezonului cald, iar cealaltă, sezonului rece. Acești doi sfinți sunt percepuți în tradiția populară ca fiind „păzitorii” cheilor timpurilor, pe care le poartă pentru a deschide și închide ciclurile naturii.

De asemenea, în noaptea de Sfântul Andrei, huțulii practică numeroase ritualuri destinate aflării ursitului, aceste obiceiuri fiind parte integrantă a tradițiilor lor. Pe parcursul anului, fetele huțule caută diverse prilejuri pentru a-și afla viitorul soț, folosindu-se de practici ritualice specifice, mai ales în nopțile cu o încărcătură magică deosebită, precum Ajunul Crăciunului sau noaptea de Sânziene. Unul dintre cele mai cunoscute ritualuri de aflare a ursitului din noaptea Sfântului Andrei presupune utilizarea lemnului din gard. Fetele huțule ieșeau afară după lăsarea întinericului și, numărând nouă pari (lemnuri) de gard, legau cu un obiect distinctiv ultimul par atins. Dimineața, ele reveneau pentru a observa forma lemnului respectiv, crezând că acesta reflectă trăsăturile fizice ale viitorului soț: înalt, drept, strâmb etc.

Obiceiurile de iarnă ale huțulilor constituie un ansamblu de practici cu profunde semnificații simbolice, care marchează trecerea dintre ani și refacerea ritmului cosmic. Întrădăcinate în tradiții arhaice, dar armonizate cu sărbătorile creștine, aceste obiceiuri reflectă o viziune integratoare asupra lumii, în care sacrul și cotidianul se întrepătrund. Colindele, mascații, jocurile rituale și preparatele specifice sezonului devin expresii ale unei culturi vii, care își păstrează autenticitatea în ciuda modernizării. Printr-o analiză atentă a acestor manifestări, se poate înțelege mai bine modul în care huțulii mențin o relație activă cu trecutul, reactualizându-l în fiecare iarnă ca formă de rezistență identitară și solidaritate comunitară. Ajunul Crăciunului în comunitatea huțulă din Bucovina reflectă o viziune duală asupra timpului: este atât sfârșitul unui ciclu, cât și începutul unuia nou, marcând trecerea dintre vechi și nou printr-un ansamblu de practici ritualice cu o încărcătură simbolică profundă.

În credințele huțule, în noaptea de Anul Nou, cerurile se deschid, permițând comuniunea dintre lumea văzută și cea nevăzută, iar primele zile ale noului an sunt învăluite într-o atmosferă magică, în care oamenii trebuie să atragă norocul și binele în casele lor. De o importanță deosebită sunt practicile apotropaice, menite să alunge spiritele rele și să protejeze familia și animalele. În Ajunul Crăciunului, comunitatea huțulă din Bucovina păstrează un ansamblu de practici ritualice distincte, care nu se regăsesc în aceeași formă la populația românească din regiune. Dintre acestea, trei rituri majore s-au transmis până în prezent: masa ritualică de Crăciun, colinda bisericască și practica magică a găsirii ursitului.

Masa ritualică a huțurilor din Bucovina constituie un element central al tradiției, fiind păstrată cu strictețe în fiecare familie. Acest obicei are o semnificație profundă, fiind perceput ca un mijloc prin care se asigură echilibrul în familie și în universul comunității. Ritualul reflectă concepția huțurilor despre ordine și armonie, consolidând legătura dintre membrii familiei și forțele care susțin bunul mers al vieții. În perioada postului Crăciunului, huțurii renunțau la organizarea nunților și a petrecerilor, însă șezătorile continuau să aibă loc. Pe măsură ce sărbătoarea Crăciunului se apropia, femeile acordau o atenție deosebită curățeniei gospodăriei. Încăperile erau aerisite, pereții văruiți, iar vestimentația era reînnoită prin confecționarea unor cămăși brodate sau a altor piese vestimentare specifice, marcând astfel pregătirea pentru sărbătoare. Folosirea otavei (iarba de la a doua coasă) sub fața de masă subliniază legătura dintre lumea domestică și cea agricolă: ceea ce se întâmpla în casă, sub protecția familiei, avea efecte directe asupra recoltei și prosperității, reflectând o concepție ciclică asupra timpului, caracteristică atât huțurilor, cât și societăților tradiționale în general. Cele douăsprezece feluri de mâncare pregătite pentru masa de Ajun erau asociate fie cu cele douăsprezece luni ale anului, fie cu cei doisprezece apostoli, simbolizând echilibrul cosmic și protecția împotriva duhurilor necurate.

În ajunul Crăciunului (*Sviatii vecer*), un grup de bărbați reprezentanți ai bisericii, umblă prin sat cu așa-numita colindă bisericească. Colinda, (*koliada*), sub denumirea de „O, dai, Boje!” semnifică *Dă, Doamne*, având o semnificație deosebită, fiind evenimentul care deschide ciclul sărbătorilor de iarnă. Ne referim în mod special la colinda bisericească, un obicei bine înrădăcinat în satul tradițional al huțurilor, care se realizează după o rânduală respectată cu strictețe an de an. Gospodarul care conduce ceata (numit „bereza”) merge la biserică de unde primește binecuvântarea de la preot, i se oferă crucea și apoi ceata se întâlnește și urmează să pornească în sat. Dacă la început se colinda din casă în casă, astăzi colinda bisericească merge la casele alese, acolo unde sunt așteptați în prealabil. Masa este pregătită din timp cu cele douăsprezece feluri de mâncare, pe care urma să le bincuvinteze ceata de colindători, purtătoare a crucii bisericești, însă colindătorii primesc bucate ce conțin carne, dintre cele mai alese, special pregătite pentru aceștia. Ulterior, bărbații încep să interpreteze cântece populare locale, iar cei din casă pornesc dansul. Mihai Pop susține că „există mărturii că, la începutul secolului, la huțuri, unde colindatul se desfășura în forme asemănătoare cu cele de la noi, colindătorii intrau în case dansând pe ritmul colindelor.”²³

O, dai Boje (sau *Ho, dai Bo*), denumirea colindei huțule, reprezintă o urare pe care ceata o face familiei, în traducere însemnând „Dă, Doamne!”. Grigore Leșe, petrecând un Crăciun în satele huțule, a rămas impresionat de stilul grav al colindei huțule, susținând că „linia melodică întreruptă de refrenul *O dai Bo* parcă avea să curgă la nesfârșit. [...] Auzisem despre huțuri că sunt conservatori, mândri, statornici și devotați tradițiilor lor atât de greu încercate de cursul zbuciumatei și misterioasei lor istorii, însă nu am putut bănui nicio clipă că împreună cu ei voi putea re trăi magia sărbătorilor Crăciunului rătăcit prin amintirile copilăriei mele.”²⁴

Sărbătoarea Anului Nou în comunitățile huțule este marcată de un complex de interdicții și credințe arhaice, cu puternice valențe magico-religioase, menite să asigure echilibrul cosmic și protecția individului în fața forțelor malefice. Una dintre cele mai semnificative prescripții rituale este interdicția somnului în noaptea dintre ani, un obicei care prezintă analogii cu vigilența ritualică din noaptea de Paște. Menținerea stării de veghe în această noapte este interpretată ca un act de

²³ Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999, p. 49.

²⁴ Grigore Leșe, *La porțile cerului: cum petrec huțurii sărbătorile pe rit vechi*, TVR Cultural: https://www.youtube.com/watch?v=lrLo9KoZb5M&ab_channel=TVR.

apărare simbolică împotriva duhurilor necurate, având rol apotropaic și de asigurare a prosperității în noul an.

Un obicei arhaic, consemnat în comunitatea huțulilor din Izvoarele Sucevei, atestă practicile de ghicire specifice nopții de Anul Nou, având ca scop prefigurarea destinului individual în anul ce urmează. În această seară, femeile pregăteau douăsprezece farfurii, așezate cu fața în jos, sub care erau plasate obiecte simbolice, precum bani, zahăr, fân, cârpe, sare etc. Actul revelării obiectelor de către fete marca începutul unui proces de ghicire a viitorului matrimonial: zahărul semnifica o căsătorie cu un flăcău frumos, fânul sugera un viitor soț înstărit, posesor de avere și pământuri, în timp ce cârpele indicau o uniune cu un bărbat sărac.

În cadrul tradiției huțule, masa de Bobotează păstrează elemente simbolice semnificative, care reflectă atât continuitatea obiceiurilor, cât și rolul protector al anumitor practici rituale. Un exemplu elocvent este prezența fânului așezat sub fața de masă încă din Ajunul Crăciunului. Acest fân, asociat fertilității și belșugului, este îndepărtat de gospodine abia la Bobotează, marcând astfel încheierea ciclului sărbătorilor de iarnă și trecerea într-o nouă etapă a anului. Un alt element cu puternice valențe apotropaice este ața roșie utilizată pentru legarea feței de masă. Roșul, culoare cu o funcție protectoare în credințele populare, este adesea întâlnit în contexte rituale, având rolul de a ține la distanță influențele malefice, aspect asupra căruia vom reveni în capitoul următor.

Pe lângă aceste practici, interdicțiile specifice ajunului Bobotezei sunt menite să asigure echilibrul și prosperitatea gospodăriei în anul care urmează. Una dintre cele mai respectate norme impunea ca niciun obiect să nu fie oferit împrumut în această zi, întrucât se considera că un astfel de gest ar atrage lipsuri materiale pe tot parcursul anului. O particularitate a obiceiurilor huțule din Bucovina se regăsește în satul Paltinu, unde, conform mărturiilor lui Dragoș Huțuleac²⁵, copiii colindă și în ajunul Bobotezei, un obicei mai puțin întâlnit în alte comunități.

Unul dintre cele mai importante obiceiuri huțule din cadrul tradițiilor de Bobotează este reprezentat de confecționarea și așezarea simbolică a așa-numitelor „cruci de grindă”, care au un rol esențial în protecția locuințelor și a gospodăriilor. Aceste cruci sunt realizate din lemn, de obicei din brad sau stejar și sunt așezate în locuri strategice ale gospodăriei, fiecare dintre ele având o semnificație specifică, legată de rolul spațiului respectiv.

Nu am abordat toate tradițiile existente, ci doar pe cele mai cunoscute. Ceea ce le leagă pe toate aceste obiceiuri este scopul lor comun: protejarea animalelor din gospodărie de influențele nefaste, atragerea prosperității, influențarea vremii sau apărarea sănătății familiei. Zilele dedicate acestor ritualuri nu erau doar marile sărbători religioase, ci și duminicile, dar și zilele de miercuri și vineri, când se respectau posturile, uneori chiar posturi stricte, pentru a obține ajutor divin.

Prin acest calendar popular, huțulii reușesc să se reconecteze cu tradițiile și cu sinele autentic, iar aceste practici nu contrazic normele creștinismului. Din contră, ele completează și întăresc credința omului arhaic, fiind o expresie a nevoii de armonie între religie și viața cotidiană.

²⁵ Dragoș Huțuleac, *Tradițiile și obiceiurile de iarnă ale comunității huțule din satul Paltinu, comuna Vatra Moldoviței, județul Suceava*, în Revista „Educația azi”, nr. 6, Suceava, 2016.

Capitolul al V-lea. *Literatura folclorică specifică huțulilor din Bucovina*

Folclorul literar huțul funcționează ca un sistem simbolic complex prin care comunitatea își exprimă atât realitatea fizică (mediul montan, viața pastorală, relația cu natura), cât și realitatea socială și personală (valorile, credințele, convingerile). Mediul montan și izolarea geografică au influențat puternic imaginarul huțul, ducând la povești despre duhuri, ființe supranaturale și legătura omului cu forțele naturii.

Studiul folclorului literar al huțulilor reprezintă un demers relativ nou în cadrul cercetărilor etnofolclorice, întrucât această dimensiune a patrimoniului cultural huțul nu a beneficiat, până în prezent, de o atenție sistematică în literatura de specialitate. În această direcție, investigația noastră urmărește două axe principale: pe de o parte, identificarea și analiza literaturii populare specifice huțulilor, delimitată în funcție de cei cinci parametri esențiali ai folclorului – oralitate, tradiționalitate, colectivitate, anonim și sincretism; pe de altă parte, explorarea modului în care populația huțulă a fost reprezentată în literatura cultă.

Literatura populară huțulă cuprinde creații orale transmise din generație în generație, precum legende, descântece, vrăji, colinde, strigături, bocete și doine, fiecare dintre acestea având funcții ritualice, estetice și identitare în cadrul comunității. Elementul sincretic joacă un rol central în acest tip de expresie artistică, îmbinând textul literar cu muzica și gestică. De exemplu, colindele funerare specifice ritualului înmormântării reflectă o fuziune între dimensiunea poetică și cea muzicală, în timp ce descântecele și vrăjile integrează adesea mișcări ritualice cu scop apotropaic sau terapeutic.

În ceea ce privește formele reprezentative ale folclorului literar huțul, cercetarea noastră s-a concentrat pe câteva direcții semnificative. Astfel, am analizat basmele și legendele huțule (inclusiv cele referitoare la solomonarii huțuli, Dealul Trăsnitelor din Argel, precum și legendele legate de săpatul fântânilor și construcția caselor), poveștile cu haiduci și tâlhari huțuli, textele satirice, strigăturile, bocetele, precum și baladele și doinele specifice acestei comunități. Un subcapitol distinct a fost dedicat imaginii huțulilor în literatura cultă, prin interpretarea operei a trei autori care valorifică imaginarul huțul: *Lupul din Țara Huțulilor* de Mircea Streinul, *Țara de dincolo de negură (Vânt dinspre Călimani)* de Mihail Sadoveanu și povestirile lui Casian Balabașciuc.

O dimensiune esențială a literaturii populare o reprezintă basmele și legendele, care funcționează atât ca mijloace de divertisment, cât și ca vehicule ale unei mitologii locale specifice. Basmele huțule, asemenea celor din alte spații culturale, sunt populate de ființe supranaturale, eroi cu puteri extraordinare și forțe demonice, reflectând viziunea comunității asupra lumii. Legendele, în schimb, îmbină elementele fabuloase cu posibile fundamente istorice, fiind adesea legate de figuri mitizate, de peisajul montan al Bucovinei și de experiențele cotidiene ale huțulilor.

În cadrul creațiilor folclorice specifice spațiului bucovinean și, implicit huțul, se remarcă o diversitate de forme lirice performate în contexte ritualice, festive sau ludice, menite fie să marcheze momente esențiale din ciclul vieții (cântece de nuntă, bocete), fie să exprime norme sociale și atitudini colective prin intermediul ironiei și satirei (strigături, cântece de joc, texte cu tentă umoristică).

În ceea ce privește literatura cultă, cercetarea noastră s-a concentrat asupra operelor în care populația huțulă este reprezentată ca element distinct al imaginarului literar, în scrieri ce surprind atât realitățile etnoculturale huțule, cât și percepțiile externe asupra acestei comunități. Huțulii sunt înfățișați și în proza cultă ca oameni ai munților, trăind într-o simbioză profundă cu natura, pe care o respectă și încearcă să o supună prin propriile lor coduri și practici ancestrale. În

această literatură, arhetipurile ce definesc existența huțulă derivă fie din ritualuri străvechi, fie din relația lor complexă cu mediul sălbatic.

Folclorul literar al huțulilor reflectă și o expresivitate lingvistică aparte, specifică graiului lor. Limba pe care o vorbesc este una plină de nuanțe și de formule ritualice, care demonstrează atât respectul față de sacru, cât și o anumită strategie lingvistică de evitare a lucrurilor neplăcute sau periculoase. De pildă, de cele mai multe ori, numele diavolului nu este rostit direct, ci este precedat de exclamația „sceos-be!” („pierir-ar!”), o modalitate de apărare verbală împotriva influențelor negative.

Un aspect remarcabil este preocuparea huțulilor pentru conservarea colindei bisericesti specifice, care este transmisă cu rigurozitate de la o generație la alta, fiind percepută ca un element identitar esențial. De asemenea, persistența unor forme de expresie artistică orală, precum strigăturile de nuntă, bocetele funerare evidențiază atât bogăția înțelepciunii populare, cât și înclinația huțulilor spre manifestarea artistică a trăirilor sufletești.

Pe de altă parte, literatura cultă care include referințe la huțuli confirmă interesul constant al scriitorilor față de specificul acestei minorități din Bucovina. Operele literare dedicate huțulilor, deși relativ puține, valorifică dimensiunea lor mistică și relația profundă cu natura, evidențiind totodată izolarea față de civilizația dominantă. În prezent, se remarcă o intensificare a preocupării pentru studierea etniei huțule, fenomen reflectat în apariția unor lucrări recente care explorează identitatea și patrimoniul cultural huțul. Spre exemplu, etnologul huțul Paul Torac a publicat în ultimii ani mai multe volume consacrate artei populare huțule, dintre care amintim *Ne cântă huțulii* (2018), *Chipuri de huțuli* (2021) și *Tezaur huțul* (2023).

Deoarece majoritatea manifestărilor folclorice literare includ elemente încărcate de mister, pătrunderea acestor taine s-a dovedit adesea dificilă, uneori chiar primejdioasă. Am pornit de la premisa „complicității”, teoretizată de Mircea Eliade în studiile sale despre mituri, și am realizat ceea ce Tzvetan Todorov consideră a fi un principiu fundamental al literaturii fantastice: capacitatea de a ezita. Ezitarea cercetătorului în fața universului folcloric huțul nu este un obstacol, ci un efect necesar al procesului de cunoaștere, transformându-l într-un „complice” al evenimentelor relatate. În acest context, opera impune lectorului sau cercetătorului să trateze întâmplările ca fiind săvârșite de personaje reale, aflate la granița subtilă dintre natural și supranatural. Astfel, majoritatea literaturii populare huțule din Bucovina poate fi încadrată în sfera fantasticului.

Capitolul al VI-lea. Practici tradiționale și expresii ale artei populare huțule

Acest capitol analizează o serie de practici tradiționale și forme de expresie ale artei populare huțule, incluzând dansul și muzica tradițională – cu accent pe *Huțulca* din Brodina, considerată dansul și cântecul emblematic al comunității huțule – precum și instrumentele muzicale specifice și simbolismul asociat acestora. Sunt discutate, de asemenea, alte cântece și jocuri populare caracteristice acestei etnii. O atenție specială a fost acordată gastronomiei tradiționale huțule, utilizării plantelor psihotrope și semnificației acestora în cadrul comunității.

Un subcapitol consistent este dedicat dimensiunii magicului în cultura huțulă, prin analiza descântecelor, practicilor magice, vrăjilor, blestemelor și a conceptului de „mana laptelui”. În ceea ce privește portul popular și ornamentica tradițională, sunt analizate costumele bărbătești – ca marcator al statutului social – și costumele femeiești, cu accent pe cromatica expresivă și accesoriile caracteristice fiecărui tip de veșmânt.

În finalul capitolului, sunt abordate tematici legate de sărbătorile religioase (*hramuri*), participarea comunitară la liturghie și masa rituală, organizarea gospodăriei tradiționale huțule, formele de cooperare agrară (claca, strânsura/jocul satului), precum și manifestările de tip kitsch în cultura populară huțulă, interpretate ca forme de resurecție ale unei sensibilități estetice specifice.

Arta muzicală a huțulilor reprezintă o formă de exprimare creativă profundă, ce reușește să depășească anumite limite, având o valoare artistică ce persistă datorită simplității sale autentice. Chiar dacă repertoriul lor muzical nu este extrem de vast, muzica huțulilor rămâne un element distinctiv al culturii acestora, reușind să păstreze un farmec unic. Multe dintre melodiile întâlnite în tradiția huțulilor sunt influențate de cultura bucovineană, ca urmare a influențelor culturale reciproce între cele două comunități. Stilul muzical caracteristic al huțulilor a pătruns astfel în cultura muzicală a regiunii, fiind ușor recognoscibil.

Masa tradițională huțulă este alcătuită preponderent din produse ce provin de la animalele din gospodărie (lapte, brânză, carne afumată), fructe de pădure (afine, zmeură, fragi), ciuperci comestibile (în special hribi), miere și alimente de bază precum cartofii și măămăliga. Un preparat specific este carnea afumată, conservată cu grijă și consumată alături de *huslincă* (un tip de iaurt). Hrana huțulilor a fost adaptată unui stil de viață solicitant, în care bărbații erau implicați în exploatarea forestieră, activitate ce necesita un aport caloric ridicat și alimente bogate în substanțe nutritive. În prezent, infrastructura modernă a redus semnificativ izolarea gospodăriilor huțule, majoritatea fiind echipate cu vehicule de teren care permit aprovizionarea constantă din centrele comerciale. Totuși, persoanele vârstnice care locuiesc în zone izolate, la altitudini mari, rămân vulnerabile. În cazul acestora, mobilitatea redusă și lipsa sprijinului extern conduc la un stil de viață semi-autarhic.

Mâncarea de bază a huțulului era măămăliga, numită de aceștia *kuleșa*, pe care o mănâncă de obicei cu orice fel de alimente, dar mai ales cu nelipsitul borș huțănesc de cartofi, de sfeclă sau de fasole care este consumat aproape zilnic la masa de prânz. Supa de găină sau cu afumătură era mai rară, realizându-se de obicei la final de săptămână, la fel cum se întâmplă și cu sarmalele (*halușke*) care se consumă de obicei la marile sărbători de peste an și uneori în weekend-uri.

În contextul culturii huțulilor din Bucovina, cânepa, cunoscută și sub numele de *cannabis*, ocupă un loc aparte în practicile tradiționale, fiind folosită atât în scopuri utilitare, cât și cu potențial ritualic. Există indicii etnofolclorice că semințele de cânepă puteau fi aruncate în focuri ritualice la evenimente importante — nunți, înmormântări sau sărbători colective — pentru a crea o stare de comuniune extatică. Mirosul puternic al fumului rezultat era asociat cu o stare de euforie similară celei provocate de vin, creând un cadru în care participanții simțeau o eliberare temporară.

În ceea ce privește aspectele care țin de magic, majoritatea gospodăriilor huțule dețineau un diavol al casei. Pentru ca vrăjile și blestemele să aibă efect, diavolul trebuia „hrănit” corespunzător, fiind evitată sarea, iar ofrandele constau, de obicei, în lapte și măămăligă nesărată. În imaginarul huțul, diavolul este adesea numit „Mititelul” și i se atribuie un loc special în gospodărie, fiind adăpostit în pod sau în spații mai retrase. Conform mărturiilor etnofolclorice, femeile pregăteau o farfurie specială pentru acesta, oferindu-i lapte dimineața sau seara, după mulsul vacii, așa cum susține meșterul popular Elena Torac:

„Mititelul este un drăcușor de casă pe care îl au cei mai înstăriți, cei mai bogați, ca să-i ajute. Femeia de casă, de obicei seara când mulge sau dimineața are o strachină în care pune lapte pentru el, să se aibă bine, chiar îl trimite undeva, se ajută cu el. În cazul în care

nu este tratat bine, dacă te pui rău cu el, sigur că ai probleme, sparge prin casă, trânteste uși, chiar și animale, face pagube.”²⁶

Imaginea demoniului rămâne un element definitoriu în cultura și tradițiile huțanești, fiind profund înrădăcinată în comunitățile montane izolate, unde progresul modern nu a influențat semnificativ sistemul de credințe. În aceste spații, practicile magico-rituale, inclusiv vrăjile și descântecurile, continuă să fie transmise din generație în generație, menținând un echilibru între sacru și profan.

Deși bărbații huțuli sunt recunoscuți pentru capacitatea lor de a rosti descântece și pentru practicarea solomonăriei, în cadrul comunității huțule au existat și femei cu daruri aparte, care desfășurau ritualuri magice complexe, inclusiv farmece și vrăji. Printre practicile magico-rituale păstrate până în vremuri relativ recente se număra și „legatul bărbatului” de către femei, un act de magie ritualică menit să asigure fidelitatea partenerului. Această practică consta în faptul că, dacă un bărbat întreținea relații intime cu o femeie măritată, aceasta putea să-l „lege”, împiedicându-l astfel să mai aibă relații sexuale cu alte femei. Se credea că această formă de magie acționa asupra potenței masculine, având efecte ireversibile dacă nu era desfăcută printr-un alt ritual specific.

Laptele, ca simbol primordial al hranei, al purității și al legăturii omului cu animalul domestic, ocupă un loc central în imaginarul magic al comunităților tradiționale din Bucovina. Afectarea sa — prin „mană”, adică o acțiune malefică voită care oprește lactația vacii — este interpretată de huțuli drept un dezechilibru spiritual, o „lovitură” dată întregii gospodării.

Credința în „mana laptelui” sau „luatul laptelui” constituie un element central al imaginarului magic huțul, fiind o practică răspândită în rândul acestei comunități. Deși similară cu credințe întâlnite în alte culturi pastorale, această concepție dobândește în cadrul tradiției huțule caracteristici distincte, reflectând o viziune specifică asupra relației dintre om, animal și forțele supranaturale. Aproape fiecare gospodărie huțulă păstrează în memoria orală relatări despre cazuri în care laptele vitelor ar fi fost „furat” prin mijloace magice.

Numeroase semne prevestitoare sunt asociate cu acest fenomen, indicând faptul că mana animalului a fost luată sau că este supusă unui pericol iminent. Printre acestea se numără modificarea consistenței sau a mirosului laptelui, prezența sângelui în laptele muls ori scăderea bruscă a producției. Pentru a verifica dacă laptele a fost „luat”, se recurge la o probă ritualică: dacă pisica refuză să-l bea, aceasta este considerată o confirmare a intervenției unei forțe malefice.

Din cauza influențelor și interacțiunilor dintre români și huțuli, costumul tradițional huțul a suferit modificări de-a lungul timpului. Astfel, elementele vestimentare specifice tradiției huțule au devenit mai reduse comparativ cu perioada în care huțulii s-au stabilit în zona montană a Bucovinei. Broderiile huțule se remarcă printr-o valoare simbolică și estetică deosebită, fiind apreciate la nivel internațional pentru capacitatea lor de a conserva motive arhaice și simboluri ancestrale, dificil de păstrat în contextul transformărilor rapide ale societății contemporane. Contactele interetnice dintre români, ucraineni și huțuli au generat o serie de interferențe culturale, însă portul popular huțul a reușit să își păstreze autenticitatea, adaptându-se totodată la specificitățile istorice, geografice și economice ale regiunii.

Diferențele între costumul popular românesc și cel huțul sunt adesea greu de distins, mai ales datorită influenței reciproce și conviețuirii celor două grupuri. De exemplu, în Seletin, costumul bărbătesc tradițional includea pantaloni din dimie roșie, asemănători celor întâlniți la

²⁶ Informație de teren, informator Elena Torac, 54 de ani, comuna Brodina, Suceava, decembrie 2023.

ucraineni. Casian Balabașciuc observă autenticitatea pantalonilor huțuli care este pe cale de dispariție din cauza interferențelor românești.

Gospodăria huțulă se evidențiază în cadrul gospodăriilor bucovinene prin compunerea dintr-o locuință formată dintr-o cameră, lângă care este alături o construcție care servește de grajd sau de șopron, pe care huțulii o numesc „pretula” (adică ceea ce se sprijinește). Orientarea casei nu era întâmplătoare, huțulii fiind extrem de superstițioși la acest capitol. Informatorii din Moldovița susțin că bătrânii își așezau casele cu ușa spre răsărit, întrucât soarele să bată spre ușă, fiindcă în felul acesta duhurile rele ar fugi, deoarece diavolului nu îi place lumina. Tot astfel, huțulii încercau, pe cât posibil, să își facă gospodării cât mai retrase de ochii lumii, de drumurile circulate, susținând că liniștea gospodăriei poate exista doar dacă aceasta este retrasă.

Gospodăria huțulă se evidențiază în cadrul gospodăriilor bucovinene prin compunerea dintr-o locuință formată dintr-o cameră, lângă care este alături o construcție care servește de grajd sau de șopron, pe care huțulii o numesc „pretula” (adică ceea ce se sprijinește). Orientarea casei nu era întâmplătoare, huțulii fiind extrem de superstițioși la acest capitol. Informatorii din Moldovița susțin că bătrânii își așezau casele cu ușa spre răsărit, întrucât soarele să bată spre ușă, fiindcă în felul acesta duhurile rele ar fugi, deoarece diavolului nu îi place lumina. Tot astfel, huțulii încercau, pe cât posibil, să își facă gospodării cât mai retrase de ochii lumii, de drumurile circulate, susținând că liniștea gospodăriei poate exista doar dacă aceasta este retrasă.

Din cauza caracterului dispersat al așezărilor huțule, existau sate sau cătune în care locuințele erau puține la număr și amplasate la distanțe considerabile unele de altele, uneori de ordinul kilometrilor. În ciuda acestui model de habitat răsărit, alegerea locului pentru construirea unei case nu era una întâmplătoare. Conform credințelor tradiționale huțule, momentul începerii construcției era corelat cu fazele lunii, fiind preferată perioada lunii în creștere, considerată propice pentru a asigura prosperitatea gospodăriei. Totodată, tradiția orală consemnează convingerea că animalele domestice, în special vitele, pot indica un spațiu benefic pentru ridicarea unei locuințe, acesta fiind identificat prin locul în care animalele alegeau să se așeze și să se odihnească.

Iarna, când munca fizică era mai redusă, femeile organizau șezători (vecerneți), întâlniri cu scop social și recreativ. Participarea la șezători impunea aducerea unui obiect de lucru manual, precum torsul sau cusutul cămășilor, activități care îmbinau utilul cu plăcerea socializării. Deși inițial destinate femeilor, șezătorile includeau uneori și bărbați pentru a anima atmosfera, iar în aceste contexte se consumau în exces băuturi alcoolice, se spuneau glume și se consolidau legături sociale. Spre deosebire de alte comunități rurale, în satele huțule hora duminicală nu avea o frecvență ridicată, fiind rezervată marilor sărbători sau momentelor de încheiere a unei activități comunitare.

Kitsch-ul din cultura minorității huțule din Bucovina ridică o problemă de identificare și delimitare între autentic și artificial, în special în contextul societății contemporane, unde granițele dintre cele două sunt tot mai difuze. Este dificil de stabilit cu precizie ce reprezintă kitsch-ul și ce elemente sunt manifestări firești ale evoluției culturale, pe care tradiția însăși le poate valida. Manifestările kitsch-ului pot fi observate în decorarea ouălor încondeiate, în designul cămășilor populare, în ornamentica și cromatica locuințelor, în gastronomie, în anumite obiceiuri și ritualuri sau în arta populară, în general. Apariția acestor elemente poate fi explicată atât printr-o necunoaștere a valorilor estetice autentice, cât și printr-o anumită „pasivitate culturală”. De

exemplu, este mai comod să achiziționezi o cămașă populară huțulă artizanală, realizată în serie, decât una autentică, creată de un meșteșugar care cunoaște simbolistica tradițională a comunității huțule.

Kitsch-ul în cultura și arta minorității huțule din Bucovina reprezintă un paradox fascinant, fiind în același timp o degradare a artei tradiționale, dar și o formă de continuitate a acesteia, transformându-se sub influențele artei contemporane. Deși arta contemporană tinde să nege valorile tradiționale, este dificil să stabilim dacă kitsch-ul în cultura huțulă este doar o manifestare a unui prost gust sau o evoluție a artei tradiționale care se adaptează vremurilor moderne. Țăranul huțul, desigur, nu este în mod direct influențat de curente de artă contemporană, dar acest „kitsch involuntar” poate fi văzut ca o adaptare a tradiției la cerințele și schimbările din jurul său.

Este posibil să nu fie exagerat să spunem că huțulii „ironizează” istoria, având în vedere că aceștia se concentrează mai mult pe activitățile cotidiene, esențiale pentru viața lor, cum ar fi încondeierea ouălor, strângerea fructelor de pădure și coborârea lor la târg pentru vânzare, sau cosirea fânului. Cultura de masă a huțulilor, la fel ca și a altor minorități din Bucovina, nu scapă de influențele kitsch-ului, însă în cultura actuală acest fenomen nu mai este văzut exclusiv ca un aspect negativ. Fără a aduce un elogiu kitsch-ului, trebuie totuși să recunoaștem că existența unui obiect, produs, obicei sau idee kitsch reprezintă într-o oarecare măsură păstrarea unor valori care, altfel, nu este uitată. În plus, a avea pretenții de la cultura populară a unei minorități să rămână complet nealterată de gustul prost este aproape imposibil în prezent, având în vedere că kitsch-ul se regăsește în toate domeniile industriei, artei, politicii sau lingvisticii.

CONCLUZIILE CERCETĂRII

Prin demersul de cercetare întreprins în cadrul prezentei teze de doctorat, am surprins complexitatea identității comunității huțule din Bucovina, atât din perspectivă cultural-istorică, cât și dintr-o abordare etnofolclorică. Analiza documentelor de arhivă (acolo unde acestea au fost disponibile), a literaturii de specialitate și, în mod deosebit, a mărturiilor orale a evidențiat faptul că identitatea huțulă este un construct dinamic, rezultat al unei istorii marcate de migrații, procese de asimilare parțială și strategii de rezistență culturală. Totodată, ansamblul tradițiilor și obiceiurilor transmise intergenerațional reflectă un puternic spirit comunitar, o capacitate adaptativă remarcabilă la realitățile socio-culturale contemporane.

Populația huțulă, deși restrânsă numeric conform datelor recensămintelor istorice, manifestă adesea o reticență în a se declara ca aparținând „etniei huțule”, fenomen determinat de percepțiile discriminatorii și de stereotipurile asociate. În consecință, mulți huțuli aleg să se identifice fie ca ucraineni, fie ca români, într-o strategie de evitare a „stigmatizării” sociale. Paradoxal, însă, chiar și în absența unei asumări explicite a identității etnice, elementele de patrimoniu cultural imaterial – obiceiurile, tradițiile și structura socio-comunitară – evidențiază persistența identității huțule, transmisă în forme cât mai apropiate de autenticitatea sa. În paralel, procesul de instruire formală în limba și cultura ucraineană în școlile frecventate de elevii de origine huțulă contribuie la o diluare treptată a specificităților etnofolclorice proprii acestei comunități. Acest context educațional a reprezentat unul dintre factorii care au favorizat, în anumite situații, asimilarea huțulilor fie în cadrul comunității ucrainene, fie în cea românească. Fiind revendicați deopotrivă de români și ucraineni, huțulii se configurează astfel ca un element de legătură interculturală între cele două grupuri etnice.

Prin abordarea multidisciplinară adoptată în această cercetare, care îmbină perspectiva istorică, etnografică, antropologică, chiar și lingvistică, s-a conturat un parcurs tematic amplu, structurat în șase capitole și subcapitole aferente. Această structură permite o analiză dinamică între nivelul general și particular, având ca element central o raportare constantă la aspectele etnofolclorice românești, în vederea identificării diferențelor semnificative dintre cele două culturi. O observație esențială desprinsă din această analiză este prezența unui tipar constant în cadrul fiecărui obicei calendaristic sau familial, modelat de arhetipul *homo religiosus*. Astfel, ritualurile huțulilor urmăresc, în mod predominant, funcții apotropaice și augurale: alungarea spiritelor malefice, atragerea norocului, prevenirea bolilor, interpretarea semnelor naturii, influențarea precipitațiilor și asigurarea fertilității agricole. Aceste rituri sunt strict localizate spațial și temporal, desfășurându-se în locuri cu semnificație simbolică, precum răscrucile, gospodăria (de exemplu, la pragul ușii, unde fata de măritat ascultă din ce direcție latră câinele sau unde copilul botezat este oferit părinților) ori la marginea pădurilor.

Din perspectivă economică, huțulii și-au conservat până în prezent ocupațiile tradiționale, precum exploatarea forestieră și creșterea animalelor, activități care au asigurat continuitatea modelului lor de subzistență. Conform mărturiilor lui Gheorghe Cega, huțulii au contribuit în mod constant la economia locală prin livrarea de produse agro-alimentare către unitățile de stat, fapt ce

a generat o susținere semnificativă a fondurilor publice. Această realitate contrazice percepția stereotipă conform căreia ei ar manifesta o tendință accentuată spre autonomie și o rezistență rigidă față de autorități. Un aspect notabil este faptul că, spre deosebire de alte comunități, huțulii efectuau aceste livrări din proprie inițiativă, percependu-le nu ca pe o obligație, ci ca pe o formă legitimă de asigurare a unui venit stabil. În ceea ce privește dinamica socio-culturală, se remarcă o diferență semnificativă între generații: dacă vârstnicii rămân fideli obiceiurilor, ritualurilor și patrimoniului spiritual care au definit identitatea huțulă de-a lungul secolelor, noile generații manifestă o tendință crescândă de distanțare față de aceste practici, fiind din ce în ce mai atrase de urbanizare și de oportunitățile migrației economice către Occident.

Printre numeroasele studii teoretice care au fundamentat demersul nostru de cercetare se disting lucrările unor folcloriști și cercetători de prestigiu, precum Simion Florea Marian, Tudor Pamfile, Elena Niculiță-Voronca, Lazăr Șăineanu, Ion Ghinoiu, Artur Gorovei, Antoaneta Olteanu, Romulus Vulcănescu, Victor Kernbach, Ovidiu Papadima, Ivan Evseev, Mihai Pop, Ion Nistor, Dimitrie Dan, Mugur Andronic și alții. Aceste contribuții au constituit un cadru teoretic solid pentru analiza fenomenelor etnofolclorice identificate în cadrul cercetării noastre. Totuși, am depășit sfera exclusiv bibliografică, axându-ne în mod preponderent pe cercetarea de teren, care a oferit o perspectivă directă și autentică asupra manifestărilor identitare ale comunității huțule.

Pentru desfășurarea cercetării de teren, a fost necesară atât dezvoltarea unor abilități solide de comunicare, cât și o bună cunoaștere a spațiului în care se manifestă faptele folclorice. Am adoptat, în esență, ceea ce Grigore Tocilescu numea „trăire laolaltă” cu comunitatea studiată, integrându-ne în mod direct în mediul huțulilor pe o perioadă îndelungată. Din perspectiva metodologică, ne-am orientat după principiile stabilite de școlile folclorice consacrate. Am urmărit, în special, direcția sociologică și antropologică a lui Ovid Densusianu, care ne-a permis să analizăm nu doar faptele de folclor, ci și mentalitatea comunității huțule, relevând conexiuni profunde între antropologia culturală și studiile etnografice. Totodată, am avut în vedere abordarea istorico-geografică promovată de Dumitru Caracostea, utilizând compararea variantelor folclorice și evaluarea acestora din perspectiva răspândirii și autenticității. În procesul de colectare a datelor, am respectat fidelitatea expresiei locale, evitând orice intervenție asupra răspunsurilor informatorilor, astfel încât limba și particularitățile graiului huțul să se manifeste în forma lor naturală și autentică.

Cercetarea de teren a presupus un efort laborios, desfășurat pe mai multe paliere: de la culegerea și sistematizarea datelor până la interpretarea și fundamentarea lor teoretică. Am optat pentru o cercetare de tip monografic, axată pe identificarea aspectelor folclorice specifice comunităților huțule, utilizând în principal metoda observației directe, fără a interveni asupra producțiilor folclorice. Un aspect esențial constatat în timpul cercetării a fost că observația directă implică nu doar o simplă documentare, ci și o capacitate de intuiție și empatie din partea cercetătorului. Lipsa acestor abilități poate influența negativ interpretarea materialului cules. De asemenea, procesarea și analiza informațiilor trebuie realizate cât mai curând după interacțiunea cu informatorii, pentru a evita pierderea unor detalii esențiale sau omisiuni care ar putea altera acuratețea concluziilor. Pe lângă observația directă, un rol important l-a avut și observația

indirectă, bazată pe analiza materialelor adunate anterior de alți cercetători. Coroborarea acestor surse cu datele obținute pe teren a permis o înțelegere mai amplă și mai nuanțată a tradițiilor huțule, contribuind la validarea și contextualizarea informațiilor culese.

Ne-am bazat, de asemenea, pe lucrările fundamentale despre huțuli ale unor cercetători precum Ion Nistor, Dimitrie Dan, Tancred Bănățeanu, Erich Kolbenheyer, Miroslava Șandru, Maria și Nicolae Zahacinschi, Mugur Andronic, Gheorghe Cega și alții, alături de articole semnate de Dragoș Huțuleac, Aurel Prepeliuc, Laura Profir etc. Pe lângă aceste surse scrise, am utilizat și videoclipuri, înregistrări publice și alte materiale media, pe care le-am analizat din perspectiva unui observator indirect. Un aspect interesant apărut la confluența dintre cercetarea directă și cea indirectă este existența unor diferențe de viziune între cercetători. Aceste discrepanțe nu constituie un impediment, ci, dimpotrivă, contribuie la îmbogățirea studiului, întrucât scot la lumină noi aspecte ale transformării comunității huțule. Societatea este într-o continuă schimbare, iar acest proces se reflectă și în stilul de viață al huțulilor: modul lor de a se îmbrăca, alimentația și chiar percepțiile culturale diferă semnificativ față de cele din urmă cu un secol. Aceste dinamici subliniază necesitatea unei cercetări constante, care să surprindă evoluțiile comunității în raport cu tradițiile sale.

Pe tot parcursul cercetării, am utilizat și metoda comparativă, întrucât a fost imposibil să analizăm aspectele etnofolclorice ale huțulilor fără a lua în considerare interferențele românești și ucrainene. Corelând constant cultura populară huțulă cu cea românească, am putut identifica elementele pe care cele două comunități și le-au împrumutat reciproc. Această abordare ne-a oferit o perspectivă mai clară asupra dinamicii etnofolclorice și, totodată, ne-a provocat să distingem între elementele autentice și cele preluate din alte culturi.

Concluzia desprinsă este cât se poate de evidentă: în prezent, elementele folclorice strict huțule sunt tot mai puține, un aspect asupra căruia am insistat pe parcursul întregii cercetări. Pentru a surprinde potențialul folcloric al comunității huțule, am analizat atât studiile monografice existente, cât și comportamentul actual al populației, această combinație asigurând o cercetare completă și riguroasă. În acest sens, Ovidiu Bârlea subliniază că „eficiența poate fi asigurată de îmbinarea cercetării de cabinet cu culegerea de teren.”²⁷ Totodată, pentru a evita diletantismul folcloric semnalat de Ovid Densușianu, ne-am orientat analiza asupra culegerii folclorului într-o manieră metodică și structurată, evitând colectarea nesistematică și lipsită de direcție.

Direcții viitoare ale cercetării

Concluziile formulate nu trebuie considerate un verdict definitiv al cercetării realizate asupra comunității huțule, ci mai degrabă o invitație la continuarea dialogului privind identitatea,

²⁷ Ovidiu Bârlea, *Principii ale cercetării folclorice*, în *Revista de Etnografie și Folclor*, tom XI, nr. 3, București, 1966, p. 202.

rezistența culturală și dinamica transformărilor sociale în rândul minorităților etnice din Bucovina. Există mai multe direcții de cercetare care rămân neexplorate, iar cercetările actuale nu au epuizat subiectul în totalitate. Din perspectiva istorică, de exemplu, se pot efectua numeroase investigații, având în vedere existența unor documente în limba ucraineană pe care, din păcate, nu am reușit să le accesăm. De asemenea, obiceiurile calendaristice sau cele ale vieții de familie ar putea constitui subiecte de cercetare aprofundată, fiecare dintre ele putând fi analizat într-o cercetare separată.

Aceste direcții de cercetare trebuie abordate cu urgență în viitorul apropiat, deoarece, în caz contrar, cercetătorul riscă să realizeze doar o cercetare indirectă, de cabinet. O cercetare folclorică autentică trebuie să se bazeze pe timpul petrecut pe teren, acolo unde cercetătorul poate simți cu adevărat pulsul comunității. Dat fiind faptul că cei care pot furniza informații autentice sunt, în majoritatea lor, vârstnici, cercetătorul se află adesea într-o competiție cu timpul, întrucât riscă să piardă aceste informații folclorice valoroase, chiar dacă unii folcloriști consideră că această idee este greșită (anume, că moartea celor care dețin tezaurul folcloric ar conduce la dispariția acestuia). Totuși, trebuie să rămânem la părerea că folclorul nu a murit și că el continuă să se manifeste, atât în comportament, cât și în gândire, prin numeroase arhetipuri și mituri. Chiar dacă aceste elemente trec prin numeroase transformări, ele vor rezista, cu siguranță, într-un fel sau altul, și peste veacuri.

Huțulii rămân o comunitate etnică minoritară cu destin de „pasăre pribeagă”, iar discreția și scepticismul acestora îi fac cu atât mai speciali. Izolați, mai mult sau mai puțin, în vârfurile munților, își construiesc un univers propriu, departe de graba lumii moderne, departe de orașele dezumanizate, departe de...inteligenta artificială.

BIBLIOGRAFIE

VOLUME ȘI STUDII DE SPECIALITATE – BIBLIOGRAFIE PRIMARĂ

1. Andronic, Mugar (redactor), *Huțulii, o minoritate din Bucovina*, Societatea Culturală „Ștefan cel Mare” Bucovina și Fundația pentru dezvoltarea societății civile, Suceava, 1998.
2. Balabașciuc, Casian, *Stranii povestiri huțule*, Editura Cibela, Moldovița, 2006.
3. Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. 1, 1507-1653, Institutul de Arte grafice și Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1933.
4. Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. VI, 1760-1833, Editura Casei Școalelor și a Culturii Poporului, București, 1942.
5. Bârlea, Ovidiu, *Metoda de cercetare a folclorului*, Editura pentru literatură: Studii de folclor, București, 1969.
6. Bârleanu, Călin, *Antropologie și comunicare interculturală*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015.
7. Berdan, Lucia, *Totemismul românesc. Structuri mitice arhetipale în obiceiuri, ceremonialuri, credințe, basme*, Editura Universității „Al I. Cuza”, Iași, 2001.
8. Bernea, Ernest, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, ediția a II-a, revizuită, Editura Humanitas, București, 2005.
9. Bilțiu, Pamfil, *Studii de etnologie românească*, vol. 2, Editura Saeculum I.O., București, 2004.
10. Bodnărescul, Leonida, *Câteva datini de Paști la români*, Societatea Tipografică Bucovineană, Cernăuți, 1908.
11. Caraman, Petru, *Colindatul la români, slavi și alte popoare. Studiu de folclor comparat*, Editura Minerva, București, 1983.
12. Cega, Gheorghe, *Ulma, o comună de origine etnică huțulă. Studiu monografic*, ediția 1, Societatea Culturală „Ștefan cel Mare”- Bucovina, Suceava, 2012.
13. Costin, Claudia, *Folclor literar românesc. Note pe marginea unui curs*. Editura Universitas XXI, Iași, 2007.
14. Costin, Claudia, *Limba și cultură*, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2019.
15. Culianu, Ioan Petru, *Eros și magie în Renaștere. 1484*, prefață de Mircea Eliade, Editura Nemira, București, 1999.
16. Dan, Dimitrie, *Etnii bucovinene: Armenii, Evreii, Lipovenii, Rutenii, Țigani*, redactor Ion Drăgușanul, Suceava, Editura Mușatinii, 2012.
17. Dan, Dimitrie, *Rutenii din Bucovina. Schiță etnografică*, Librăriile Socec & Comp. și C. Sfetea, Viena, 1913.
18. Drelciuc, Simona Maria, *Imaginea nefratelui în literatură*, Editura Lumen, Iași, 2015.
19. Drouot, Patrick, *Șamanul, fizicianul și misticul*, Editura Humanitas, București, 2003.
20. Durkheim, Émile, *Formele elementare ale vieții religioase*, Editura Polirom, Iași, 1995.
21. Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 2013.
22. Eliade, Mircea, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 2, Editura Universitas, București, 1978.
23. Eliade, Mircea, *Mituri, vise și mistere*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
24. Eliade, Mircea, *Nostalgia originilor. Istorie și semnificație în religie*, Editura Humanitas, București, 1994.
25. Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, traducere din franceză de Brândușa Prelipceanu, ediția a III-a, Editura Humanitas, București, 2000.

26. Eliade, Mircea, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Editura Humanitas, București, 1997.
27. Eliade, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor*, Editura Humanitas, București, 1992.
28. Florescu, Florea Bobu, *Portul popular din Moldova de Nord*, Editura de stat pentru literatură și artă, București, 1956.
29. Formangiu, Hedvig Maria, *Portul popular din România*, Editura Alcor, București, 1974.
30. Frobenius, Leo, *Paideuma. Schiță a unei doctrine a culturii și a sufletului*, București, Editura Meridiane, 1985.
31. Gennep, Arnold van, *Riturile de trecere. Despre ospitalitate, sarcină, naștere, funeralii*, Editura Polirom, Iași, 1996.
32. Ghinoiu, Ion, *Sărbători și obiceiuri românești*, Editura Elion, București, 2003.
33. Gorovei, Artur, *Credințe și superstiții ale poporului român*, Editura Grai și suflet – Cultura națională, București, 2003.
34. Gorovei, Artur, *Ouăle de Paști. Studiu de folclor*, Monitorul oficial și imprimeriile statului, București, 1937.
35. Hoșco, I.G., Chircev, P.F., Arsenici, P.I., Grabovețki, V.V. și alții, *Huculșșcina. Istoryko-etnohrafični doslidženja*, Kiev, 1987, după traducerea lui Mugur Andronic.
36. Iacobescu, Mihai, *Din istoria Bucovinei*, vol. 1, Editura Academiei Române, București, 1993.
37. Iorga, Nicolae, *Neamul românesc în Bucovina*, Editura Institutului de Arte Grafice Minerva, București, 1905.
38. Kligman, Gail, *Nunta mortului. Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, Editura Polirom, Iași, 1998.
39. Kolbenheyer, Erich, *Motive der hausindustriellen Stickerei in der Bukowina*, Viena, 1912.
40. Lardellier, Pascal, *Teoria legăturilor ritualice*, Editura Tritonic, București, 2009.
41. Malinowski, Bronislaw, *Magie, știință și religie*, Editura Moldova, Iași, 1993.
42. Marian, Simion Florea, *Botanica poporană românească*, vol. 3, Editura Academiei Române, București, 2010.
43. Marian, Simion Florea, *Înmormântarea la români. Studiu etnografic*, Lito-Tipografia Carol Göbl, București, 1892.
44. Marian, Simion Florea, *Nașterea la români. Studiu etnografic*, Lito-Tipografia Carol Göbl, București, 1892.
45. Marian, Simion Florea, *Nașterea la români. Studiu etnografic*, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, București, 1995.
46. Marian, Simion Florea, *Sărbătorile la români*, vol. 3, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1901.
47. Marian, Simion Florea, *Sărbătorile la români. Studiu etnografic*, vol. 1, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994.
48. Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Viața și opera*, prefată de Constantin Ciopraga, Rădăuți-Bucovina, Editura Institutului Bucovina-Basarabia, 1998.
49. Moles, Abraham, *Psihologia kitsch-ului. Arta fericirii*, traducere de Marina Rădulescu, București, Editura Meridiane, 1980.
50. Niculiță-Voronca, Elena, *Datinele și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică*, II, Editura Polirom, Iași, 1998.
51. Nistor, Ion, *Problema ucraineană în lumina istoriei*, Editura Saeculum, București, 2016.
52. Nistor, Ion, *Românii și rutenii în Bucovina. Studiu istoric și statistic*, Librăriile Socec & Comp. Și C. Sfetea, Viena, 1915.

53. Oișteanu, Andrei, *Imaginea evreului în cultura română*, Editura Polirom, Iași, 2008.
54. Oișteanu, Andrei, *Motive și semnificații mito-simbolice în cultura tradițională românească*, Editura Minerva, București, 1989.
55. Oișteanu, Andrei, *Mythos și logos*, Editura Nemira, București, 1997.
56. Oișteanu, Andrei, *Ordine și Haos, Mit și magie în cultura tradițională românească*, Editura Polirom, Iași, 2013.
57. Olteanu, Antoaneta, *Calendarele poporului român*, Editura Paideia, București, 2000.
58. Pamfile, Tudor, *Sărbătorile la români. Crăciunul. Studiu etnografic*, Librăriile Socec & Comp. Și C. Sfetea, București, 1914.
59. Pamfile, Tudor, *Sărbătorile la români. Sărbătorile de toamnă și Postul Crăciuniului. Studiu etnofolcloric*, Librăriile Socec & Comp. Și C. Sfetea, București, 1914.
60. Pamfile, Tudor, *Sărbătorile de vară la români. Studiu etnografic*, Librăriile Socec & Comp., C. Sfera și Librăria Națională, București, 1910.
61. Pavelescu, Gheorghe, *Magia la români*, Editura Minerva, București, 1998.
62. Pătruț, Ioan, *Fonetica graiului huțul din Valea Sucevei*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1957.
63. Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Univers, București, 1999.
64. Sadoveanu, Mihail, *Vânt dinspre Călimani, în Țara de dincolo de negură*, Editura Mihail Sadoveanu, București, 2015.
65. Staciuc, Mihaela Alina, *Rețetele huțulilor din Bucovina*, Editura Total Publishing, București, 2021.
66. Streinul, Mircea, *Ion Aluion. Lupul din Țara Huțulilor* (ebook), ediția a V-a, Editura Cartier, Chișinău, 2017.
67. Suiogan, Delia, *Simbolica riturilor de trecere*, Editura Paideia, București, 2006.
68. Șandru, Mirosava, *Cusături huțule*, ediția a doua revizuită, Editura Lidana, Suceava și Editura Bukrek, Cernăuți, 2010.
69. Taloș, Ion, *Gândirea magico-religioasă la români*, Editura Enciclopedică, București, 2001.
70. Torac, Petru-Paul, *Chipuri de huțuli. Mărturii ale vremurilor trecute*, Editura Istros a Muzeului Brăilei, Brăila, 2021.
71. Torac, Petru-Paul, *Ne cântă huțulii*, Editura Taida, Iași, 2018.
72. Ursache, Petru, *Etnosofia-Păcatul ca boală*, Editura Paideia, București, 2006.
73. Văduva, Ofelia, *Pași spre sacru. Din etnologia alimentației românești*, Editura Etnologică, București, 2011.
74. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987.
75. Zahacinschi, Maria și Nicolae, *Elemente de artă decorativă populară românească*, Editura Litera, București, 1985.

VOLUME ȘI STUDII DE SPECIALITATE – BIBLIOGRAFIE SECUNDARĂ

1. Abel, Josette M., *Omul, muritor sau nemuritor?*, Editura Antet, București, 2009.
2. Bănățeanu, Vlad; Knittel, Eitel, *Ghidul turistic și balnear al Ținutului Suceava*, Cernăuți, 1939.
3. *Biblia Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2019.
4. Bucin, Mihaela; Hedeșan, Otilia; Sălăgean, Tudor; Zsolt, Szabó; Zafiu, Rodica, *Dragobete: cinci deschideri*, Editura Universității de Vest, Timișoara, 2020.

5. Cantemir, Dimitrie, *Descriptio Moldavie*, Editura Minerva, București, 1986.
6. Caraman, Petru, *Descolindatul în Orientul și Sud-Estul Europei*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1997.
7. Carl Gustav Jung, *Personalitate și transfer*, Editura Teora, București.
8. Cassirer, Ernst, *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*, Editura Humanitas, București, 1994.
9. Cernea, Eugenia, *Doina din Maramureș, Oaș și Bucovina*, ediție critică, lucrare îngrijită de Constantin Secară, Editura Global, București, 2011.
10. Ciachir, Nicolae, *Din istoria Bucovinei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1993.
11. Cojanu, Daniel, *Ipostaze ale simbolului în lumea tradițională*, ediția a II-a, Editura Lumen, Iași, 2019.
12. Comănici, Germina, *Cercul vieții. Roluri și performanță în obiceiurile populare*, Editura Paideia, București, 2001.
13. Costin, Claudia, *Studii de antropologie culturală*, suport de curs, Suceava.
14. Dan, Dimitrie, *Comuna Straja și locuitorii ei. Studiu istoric, topografic și folcloric*, Editura ziarului Patria, Societatea tipografică bucovineană, Cernăuți, 1897.
15. Darie, Viorel, *Povestiri din Moldova*, Editura InfoRapArt, Galați, 2015.
16. Frazer, James George, *Folclorul în Vechiul Testament*, Editura Scripta, București, 1995.
17. Freud, Sigmund, *Despre vis*, colecție coordonată de Simona Reghintovschi, traducere din germană de Daniela Ștefănescu, Editura Trei, București, 2011.
18. Grigorovici, Radu, *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, ediție bilingvă, prefată de D. Vatamaniuc, Editura Academiei Române, București, 1998.
19. Holban, Maria, *Călători străini despre țările române*, vol. 1, Editura Științifică, București, 1968.
20. Hutton, Ronald, *The Stations of the Sun: A History of the Ritual Year in Britain*. Oxford University Press, 1996.
21. Jung, Carl Gustav, *Opere complete I: Arhetipurile și inconștientul colectiv*, traducere din limba germană de Dana Verescu și Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Trei, București, 2003.
22. Lippmann, Walter, *Public opinion*, Harcourt, Brace and Company, New York, 1922.
23. Lovinescu, Vasile, *Mitul sfâșiat (mesaje străvechi)*, Editura Cartea Românească, București, 2022.
24. Mihăilescu, Vintilă; Matei, Petre (coordonatori), *Condiția romă și schimbarea discursului*, Editura Polirom, Iași, 2014.
25. *Monografia folclorică a ucrainenilor din județul Suceava și a românilor din regiunea Cernăuți*, MA ETC 722, Consiliul Județean Suceava, 2011-2012.
26. Niederle, L., *La race slave. Statistique, demographique, anthropologie*, Nabu Press, SUA, 2010.
27. Olivera, Marin, *Țigani României. Istoria și utilizarea unei reprezentări moderne, în ROM SAU ȚIGAN. Dilemele unui etnonim în spațiul românesc*, editori István Horváth și Lucian Nastasă, Editura Institutului pentru Studiarea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2012.
28. Potra, George, *Contribuțiuni la istoricul Țiganilor din România*, Editura Curtea Veche, București, 2001.
29. Prepeliuc, Aurel, *Habitat și arhitectură populară pe Valea Moldoviței*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei, Făt -Frumos*, anul II, nr. 2, Suceava, 2000.

30. Profir, Laura, *Aspecte de etnografie și folclor ale comunității huțule (I). Argument*, în Revista Luceafărul, anul V, nr. 2(50), Botoșani, 2013.
31. Réau, Louis, *L'art roumain*, Larousse, Paris, 1946.
32. Reclus, Élisée, *Nouvelle géographie universelle. La terre et les hommes*, Librairie Hachette, Paris, 1882.
33. Schwarzfeld, Moses, *Evreii în literatura populară română. Studiu de psihologie populară*, Editura Tritonic, București, 2004.
34. Stanciu, Carmen Iulia, *Misterul Marii Treceeri. Riturile de trecere în ceremonialul funerar*, Hochschulschrift, Viena, 2012.
35. Teleagă, Elisaveta, *Straja-izvor de tradiție bucovinenană*, Centrul Cultural Bucovina, Suceava, 2017.
36. Teodorescu, G. Dem., *Poezii populare române*, Editura Minerva, București, 1982.

REVISTE, CONFERINȚE, SIMPOZIOANE, ANUARE

1. Andrașciuc, Daniela, *Pintea Viteazul, Olexa Doboș, A common destiny, two nations*, în *Globalization and Intercultural Dialogue. Multidisciplinary. Perspectives*, editor: Iulian Boldea, Editura Arhipelag XXI, Tîrgu Mureș, 2014.
2. Băieșu, Nicolae, *Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor calendaristice în opera literară a lui Gheorghe V. Madan*, în *Revista de lingvistică și știință literară, Chișinău*, 2002, nr. 5-6.
3. Balabașciuc, Casian, *Povești huțule*, în *Revista Formula As*, nr. 723, 2006, București.
4. Balabașciuc, Casian, *Vrăjitorii din Valea Putilei*, în *Revista Formula As*, nr. 723, București, 2006.
5. Bălan, Sandu, *Herghelia Lucina, centru important de perfecționare a rasei Huțul*, în *Analele IBNA*, vol. 22, Marlink Publishing House, Ilfov, 2006.
6. Bălhaç, Gabriela-Florentina, *Tradiții la români*, în *Revista Columna*, nr. 4, București, 2015.
7. Bârlea, Ovidiu, *Principii ale cercetării folclorice*, în *Revista de Etnografie și Folclor*, tom XI, nr. 3, București, 1966.
8. Bogdan Lupescu, *Satul Ascuns. Întâmplări de la marginea țării*, în *Revista Formula As*, nr. 427, București, 2000.
9. Braga, Corin, *Shamanismul postmodern (cazul Carlos Castaneda)*, Caietele Echinox, Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca, 2005.
10. Buzalic, Alexandru, *Logismo, viziune, halucinație: fundamente teologice*, în *Demonologia astăzi. Fundamente teologice și aspecte practice* (coord. William Bleiziffer și Alberto Castaldini), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2020.
11. Buzilă, Varvara, *Hramul localității în contextul schimburilor culturale*, în cadrul conferinței *Diversitatea expresiilor culturale ale habitatului tradițional din Republica Moldova*, Chișinău, 2007.
12. Căileanu, Alina-Viorela, *Raționalizarea antisemitismului românesc modern. Imagini animaliere ofensatoare și justificarea lor în presa românească din anii 1900-1916*, în *Acta Iassyensia Comparationis*, redactor-șef Ana-Maria Constantinovici-Ștefan, nr. 6, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2008.
13. Camiliar, Mihai, *Unele realități etnoistorice, antropogeografice și etnografice în relațiile tradiționale dintre vatra și moșia satului bucovinean*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei, Făt-Frumos*, anul II, nr. 2, Suceava, 2000.

14. Canureci, Irinel, *Un fenomen aproape dispărut – transhumanța*, în *Buridava: studii și materiale*, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu”, Vâlcea, 2010.
15. Caraman, Petru, *Frescă huțulă*, în *Revista Însemnări ieșene*, anul V, vol. XIII, nr. 3, Iași, 1940.
16. Chiseliță, Vasile, *Factorii evoluției muzicii tradiționale de dans din Bucovina și Basarabia (I)*, în *Buletinul științific al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei*, volumul 3 (16), Chișinău, 2023.
17. Ciornei, Radu-Tudor; Ciornei, Maria, *Pelasgii – Valahii înveșniciți în mitul Blajinilor*, în *cadrul Simpozionului Cucuteni – 5000 Redivivus: Științe exacte și mai puțin exacte*, Chișinău, 2010.
18. Ciubotariu, Ion H., *Zakopane*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei XX*, Editura Palatul Culturii, Iași, 2020.
19. Cocieru, Mariana, *Simbolul apei transsubstanțiat în folclorul și literatura scrisă*, în *Filologia modernă: realizări și perspective în context european - Abordări interdisciplinare în cercetarea lingvistică și literară*, ediția a 4-a, Chișinău, 2010.
20. Cojocar, Nicolae, *Tradițiile de întemeiere la români*, în *Philologia*, nr. 1-2 (271), Chișinău, 2014.
21. Cotoman, Carolina, *Obiceiurile de înmormântare reflectate în arhiva etnografică digitală*, în *cadrul conferinței Salvagardarea și conservarea digitală a patrimoniului etnografic din Republica Moldova*, Institutul Patrimoniului Cultural, Chișinău, 2022.
22. Crăciun, Simona-Marilena, *The influence of space on the destiny path of the characters from Sadoveneanu's short stories*, în *Journal of Romanian Literary Studies*, nr. 21, Editura Arhipelag XXI, Tîrgu Mureș, 2020.
23. Crupa, Adrian, *Distorsiuni în tipologia folclorică – legende de întemeiere*, Simpozionul anual internațional *Distorsionări în comunicarea lingvistică, literară și etnofolclorică românească și contextul european*, Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide”, Iași, 2008.
24. Dan, Dimitre, *Stâna la românii din Bucovina (schită folklorică)*, în *Junimea Literară*, Suceava.
25. Dan, Dimitrie, *Înfășatul la românii din Bucovina*, *Revista Junimea Literară*, anul III, nr. 8-9, Suceava, 1906.
26. Diaconu, Roxana-Elena, *Sarea în lumea satului tradițional – între practică și simbol*, în *Buletinul Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*, nr. 23 (36), Chișinău, 2015.
27. Dinu, Adela, *Anul macului. Opiomanie și criză sacrificială*, *Revista Transilvania*, Sibiu, nr. 11, 2009.
28. Doncean, Marilena, *Riturile și obiceiurile populare românești – un model de continuitate etnică*, în *cadrul conferinței Rolul euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Euroregiunea Siret-Prut-Nistru*, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, vol. XIV, Iași, 2013.
29. Dorin Dobrin, *Grupuri „minore” din rezistența anticomunistă bucovineană*, în *Revista Codrul Cosminului*, nr. 12, Suceava, 2006.
30. Dracinschi, Nicu, *La clacă*, în *Junimea Literară*, nr. 7-8, Societatea Tipografică Bucovineană, 1904.
31. Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. 9: *Publicistică 1870-1877*, studiu introductiv de Al. Oprea, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980.
32. Farcaș, Mircea, *Raporturi româno-huțule în concepția lui Mihai Eminescu*, în *Revista Europa*, Editura Fondul Europa, 2013.

33. Hulubaș, Adina, *Focul viu. Coordonate pastorale din arhiva de folclor a Moldovei și Bucovinei*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei*, Iași, 2022.
34. Hulubaș, Adina, *Prima vizită la lehză – indicii despre un ritual străvechi*, în *Memoria Ethnologica*, nr. 42-43, ianuarie-iunie, XII, Baia Mare, 2012.
35. Humoreanu, Daniela, *Stereotipuri culturale: Jidovul rătăcitor*, în *Meridian Critic*, vol. 26, nr. 1, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2016.
36. Huțuleac, Dragoș, *Despre originea, limba și cultura etniei huțule în contextul globalizării*, în *Revista Educația azi*, Suceava, 2015.
37. Huțuleac, Dragoș, *Tradițiile și obiceiurile de iarnă ale comunității huțule din satul Paltinu, comuna Vatra Moldoviței, județul Suceava*, în *Revista Educația azi*, nr. 6, Suceava, 2016.
38. Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, Publicațiile Mitropoliei Bucovinei, București, 1938.
39. Iștván, Dumitru, *Incizii rupestre în grota lui Doboș din dealul Camnea (Lunca la Tisa)*, în *Revista Fundației Culturale Pro Unione*, Baia Mare, Anul X, nr. 1-2, 2007.
40. Ivănescu, G., *Originea huțulilor și a tuholților*, în *Analele Universității din Timișoara*, seria Științe filologice, 1, 1963.
41. Jung, Carl Gustav, *În lumea arhetipurilor*, în *Jurnalul literar, Caiete de psihanaliză*, nr. 4, Editura Jurnalul literar, București, 1994.
42. Kozek, Mykola, *The cult of fire in the traditional rituals of the Bokovyna Hutsuls*, în *Relevant problems and prospects of humanitarian knowledge development in the modern information space*, Universitatea Națională de Cultură și Arte, Kiev, 2020.
43. Lefter, Lucian-Valeriu, *Moșteniri arhaice în lumea românească. Ipostaze simbolice ale calului*, în *Lumea animalelor. Realități, reprezentări, simboluri*, volum îngrijit de Maria Magdalena Székely, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2012.
44. Liușnea, Mihaela Denisia, *Interferențe spirituale în sud-estul Europei în perioada răspândirii creștinismului*, în *Teologie și Educație la „Dunărea de Jos”*, Galați, 2002.
45. Lobiuc, Ioan, *Împrumuturi românești în zoonimia huțulă*, în *Romanoslavica*, vol. XVIII, București, 1971.
46. Mihăilă, Gheorghe, I. Pătruț, *Fonetica graiului huțul din Valea Sucevei*, în *Studii și cercetări lingvistice, Critică și bibliografie*, Iași, 1958.
47. Mohr, Carol-Alexandru, *Homo Bucovinensis-An attempt to Disambiguate*, în *Analele Bucovinei*, XXX, 2 (61), Editura Academiei Române, Rădăuți – București, 2023.
48. Moisei, Antonie, *Vrăji matrimoniale la Sfântul Andrei în tradiția populației române și ucrainene din Bucovina (caracteristică comparativă)*, în *Memoria Ethnologica*, nr. 24-25, iulie-decembrie (anul VII), Baia Mare, 2007.
49. Nimigeanu, George, *Huțanii din Bucovina. Studiu de geografie umană și etnografie*, extras din *Revista Geografică Română*, anul IV, fasc. II-III, București, 1941.
50. Onciul, Dimitrie, *Din istoria Bucovinei*, nota 21, în *Scrieri românești*, București, 1968.
51. Osadci, Raisa, *Rusaliile – Trinitate divină feminină (I)*, în *Revista de Etnologie și Culturologie*, Chișinău, 2013.
52. Pokrzynska, Magdalena, *Obiceiurile tradiționale de înmormântare în comunitățile poloneze din Bucovina*, în *Analele Bucovinei*, XXVI, 1 (52), Editura Academiei Române, Rădăuți-București, 2019.
53. Purici, Ștefan, *Aspecte ale problemei minorităților naționale în Bucovina istorică între anii 1918 și 1940 (I)*, în *Analele Bucovinei*, IV, 1, Editura Academiei Române, București, 1997.
54. Șăineanu, Lazăr, *Ielele. Studiu de mitologie comparativă*, RIAF, 1887-1891, anul 4.

55. Silistraru, Nicolae, *Stereotip și interdependență etnică*, în *Artă și educație artistică*, nr. 2-3, 54-69, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți, 2006.
56. Șomîcu, Cornel, *Tradiții și obiceiuri în zona satelor afectate de minerit din județul Gorj*, în *Litua. Studii și cercetări XXV*, Târgu-Jiu, 2023.
57. Stavinschi, Magda, *Scurtă istorie a calendarului*, Revista Perseu, Bârlad, nr. 4, 2015.
58. Tiron, Ștefan, *Stil nou, stil vechi (din istoria calendarului)*, în *Fizica și Tehnologiile Moderne*, nr. 3-4 (19-20), Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2007.
59. Turculeț, Adrian, *Limba română la huțului de pe valea superioară a Sucevei și de pe valea Moldoviței (I)*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2007.
60. Vrabie, Emil, *Stadiul actual și sarcinile cercetării graiurilor slave din Republica Populară Română*, în *Romanoslavica, Dialectologie*, vol. VII, (redactor Emil Petrovici), București, 1963.
61. Zaiț, Dumitru, *Management și cultură - Stereotipul în analiza diversității culturale*, în *Cross Cultural Management Journal*, vol IV, 1(6), Iași, 2002.

DICȚIONARE

1. Chevalier, Jean, *Dicționar de simboluri*, Editura Polirom, Iași, 2009.
2. Ciobanu, Maria; Negriu, Dorina, *Dictionar de motive și simboluri literare*, Chișinău, 2005.
3. Evseev, Ivan, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie română*, Editura Amacord, Timișoara, 1997.
4. Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amacord, Timișoara, 1994.
5. Ghinoiu, Ion, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997.
6. Grigorovitz, Emanuil, *Dicționarul geografic al Bucovinei*, Atelierele grafice Socec & Co., Societate Anonimă, București, 1908.
7. Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală, Mituri. Divinități. Religii*, Editura Albatros, București, 2001.
8. Nicolau, Irina, *Ghidul sărbătorilor românești*, Editura Humanitas, București, 1998.
9. Olariu, Florin-Teodor; Olariu, Veronica, *Geolingvistica românească în format multimedia: Atlasul lingvistic audiovizual al Bucovinei (ALAB)*, în *ALIL*, LVIII, București, 2018.

INFORMATORI DE TEREN

1. Anița Cureș, 73 de ani, comuna Izvoarele Sucevei, Suceava, octombrie 2023.
2. Anonim, 60 de ani, comuna Moldovița, Suceava, octombrie 2023.
3. Casian Balabașciuc, 67 de ani, comuna Moldovița, Suceava, octombrie 2023.
4. Cezar Schipor, 58 de ani, comuna Brodina, Suceava, ianuarie 2024.
5. Constantin Moisa, 83 de ani, comuna Vatra Moldoviței (Ciumârna), Suceava, mai 2023.
6. Cristinel Tironeac, 28 de ani, comuna Izvoarele Sucevei, Suceava, octombrie 2023.
7. Dumitru Juravle, 78 de ani, comuna Brodina, (Falcău), Suceava, ianuarie 2024.
8. Elena Cega, 72 de ani, comuna Ulma (Nisipitu), Suceava, aprilie 2023.
9. Elena Juravle, 75 de ani, comuna Brodina (Falcău), aprilie 2023.
10. Elena Torac, 54 de ani, comuna Brodina, Suceava, aprilie 2025.
11. Gheorghe Hasna, 80 de ani, comuna Brodina (Falcău), Suceava, decembrie 2023.

12. Gheorghe Velecico, 71 de ani, comuna Izvoarele Sucevei, Suceava, octombrie 2023.
13. Ileana, Hutopilă, 62 de ani, comuna Ulma (Lupcina), Suceava, mai 2023.
14. Lenuța Cruț, 43 de ani, comuna Brodina, Suceava, ianuarie 2024.
15. Natalia Marocico, 68 de ani, comuna Ulma (Măgura), Suceava, iulie 2024.
16. Paul Torac, 32 de ani, comuna Brodina, Suceava, ianuarie 2025.
17. Steluța Zbercea, 55 de ani, comuna Ulma, Suceava, ianuarie 2024.
18. Valeria Popescu, 62 de ani, comuna Brodina, Suceava, aprilie 2023.
19. Vasile Hutopilă, 72 de ani, comuna Izvoarele Sucevei, Suceava, octombrie 2023.
20. Vasilena Ihnatiuc, 65 de ani, comuna Ulma, Suceava, ianuarie 2025.

ALTE LUCRĂRI CONSULTATE/ SURSE MEDIA

1. Angelica Flutur (solist vocal), *Strigături. Huțulca*. (versuri adaptate de Mihai Pascari), aprilie 2022: https://www.youtube.com/watch?v=fcCAORsg29k&ab_channel=AngelicaFlutur .
2. Angelica Flutur (solist vocal), *Urătură, trei generații*: <https://www.youtube.com/watch?v=7Ynws3oj3WE>.
3. Canalul YouTube al specialistului Ion Minoiu: https://www.youtube.com/watch?v=3cJRQvHp2E&ab_channel=Folklore-IonMinoiu.
4. Chestionarul aplicat: <https://docs.google.com/forms/d/1mC7NqcuINO11kaViiPemKnv3lEFX3vzSI39236dIIw/edit#responses> .
5. Constantin-Andrei Pătrăucean, *Apa vie cu putere terapeutică - Izvorul Ascuncelu' din satul Falcău*, în *Asociația Acasă în Bucovina*, 2022: <https://acasainbucovina.ro/2022/01/06/apa-vie-cu-putere-terapeutica-izvorul-ascuncelu-din-satul-falcau/>.
6. Emisiune TV: Grigore Leșe, *La porțile ceriului: cum petrec huțulii sărbătorile pe rit vechi*, TVR Cultural: https://www.youtube.com/watch?v=UBYE9X4-hJI&ab_channel=RedactiaDiasporaTV .
7. Institutul Național de Statistică: <https://www.recensamantromania.ro/> .
8. Interviu acordat pentru publicația *La Blouse Roumanie, Artizanii României*, episodul 4. *Elena Torac, oul încondeiat*, 2022: https://www.youtube.com/watch?v=rwnDt6hr4Qk&ab_channel=Lablouseroumaine .
9. Manuscrise ale profesorului Nicolae Coriciuc din comuna Brodina, cunoscut în presă și sub numele de „vraciul de la Brodina” sau „tămăduitorul de la capătul lumii”.
10. Olga Balabasciuc, în articolul *Acasă la huțulii de la Demăcușa*, de Otilia Bălinișteanu, Doxologia.ro: <https://doxologia.ro/acasa-la-hutulii-de-la-demacusa> .
11. Păstrăvăria Valea Brodinei:

<https://www.monitorulsv.ro/Ultima-ora-local/2025-02-03/Valea-Brodinei-una-dintre-cele-mai-vechi-pastrarii-din-Romania-a-ajuns-la-o-productie-de-cca-8-tone-anual>.

12. Reportaj TV: Elena Torac și Elvira Romaniuc, *Încondeierea ouălor în Bucovina. Meșteșug la rang de artă*:

<https://www.youtube.com/watch?v=UBYE9X4-hJI> .

13. Reportaj TV: Nicolae Coriciuc, *Între mit și adevăr - huțanii*, Brodina, 2000, reportaj video realizat de Ioan T. Lazăr, documentarist Petru Manitza:

<https://www.youtube.com/watch?v=kuRyCoTelBY> .

Google Academic: <https://scholar.google.com/> .

Chat GPT: <https://openai.com/> .

